

Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Journal of Social Policy Conferences

Derleme Makalesi | Review Article

 Açık Erişim | Open Access

Malûl Gazilerin İş ve Yaşam Tatminlerine Etki Eden Hususlar

Issues Affecting the Job and Life Satisfaction of Disabled Veterans

Hasan Cem Demir¹

¹ Malûl Gazi Emekli Subay, Defterdarlık, Yalova, Türkiye.

Öz

Bu araştırma, statüsü ve rütbesi fark etmeksizin askerlik görevinin sebep ve tesirleri sonucunda yaralanmış ve tedavileri neticesinde kalıcı malûliyetlerine yasal olarak karar verilmiş malûl gazileri konu almıştır. Malûl gazilerin iş hayatlarının yanı sıra günlük hayatlarında da karşılaştıkları zorluklar ile yasal haklarıyla ilgili dile getirdikleri sorunların zaman içinde artma eğilimine girmiş olmasının yeterince dikkat çekmediği düşünülmektedir. Bundan ötürü “Malûl gaziler, kendilerine tanınmış istisnai haklara rağmen, özellikle çalıştıkları işleri de kapsayan yaşamlarından yeterince memnun mudur?” sorusuna cevap arayan bu çalışma, malûl gazilerin iş ve yaşam tatminlerini etkileyen hususları araştırmayı ve ulaşılan bulgular ile konuya yönelik bazı çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Malûl gazilere ulaşma ve veri toplanması konularında yaygın şube yapısıyla çok sayıda üyeye sahip Türkiye Harp Malûlû Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneğinin yönetimi destek sağlamıştır. Çevrimiçi olarak toplanan görüşler, öncelikle tanımlayıcı istatistik analizlerine tabi tutulmuş ve ölçekler bazında soruların sonuçları incelenmiştir. Sonrasında araştırma modelindeki değişkenler arasında ilişkilerin ortaya koyulması için korelasyon analizleri yapılmıştır. Ayrıca iş tatmini ve yaşam tatmini değişkenleri üzerinde öncelikle bağımsız değişkenler olmak üzere bazı demografik değişkenlerin de olası etkileri regresyon analizleri yoluyla irdelenmiştir. Sonuçta; malûl gazilerin iş tatmini üzerinde çalışma ortamında gazilerin malûliyetlerinin diğerlerinden farklılığı, gazilerin çalışmaya yönelik görüşleri ile mevzuat değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı etkisi çıkmıştır. Malûl gazilerin yaşam tatmini üzerindeyse gaziliğe ilişkin mevzuat, malûliyet özlük hakları ile iş tatmini değişkenlerinin anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur. Bunların dışında; yaş, çalışılan işteki ünvan ve toplam gelir demografik değişkenlerinin her iki bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur.

Abstract

The scope of this study encompasses soldiers of all statuses and ranks who were injured due to the causes and impacts of military actions, and their permanent disability was legally determined after their medical treatment, namely disabled veterans. The difficulties that disabled veterans encounter in their daily and work lives, and the concerns they express regarding their statutory rights, have tended to increase over time. Accordingly, this study seeks to answer the question, “Are disabled veterans sufficiently satisfied with their lives, including the jobs they work in?” and aims to investigate the issues affecting the work and life satisfaction of disabled veterans and to present some solution proposals regarding the problem with the findings obtained. The Management of the Turkish War Disabled Veterans, Martyr’s Widows and Orphans Association provided support to reach disabled veterans. This organization has numerous members in widespread branches. The opinions gathered online were first subjected to descriptive statistics analysis, and concise outcomes were submitted. Then, correlation analyses were performed to reveal the relationships between the variables in the research model. Furthermore, regression analyses were employed to assess the influence of demographic and independent variables on job satisfaction and life satisfaction. The results revealed that various factors, such as relevant legislative provisions, benefits and personal rights of disabled veterans, and job satisfaction variables, significantly affect veterans’ overall life satisfaction. In addition,

“ Atf | Citation: Demir, H. C. (2025). Malûl gazilerin iş ve yaşam tatminlerine etki eden hususlar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi–Journal of Social Policy Conferences*, (89), 186–215. <https://doi.org/10.26650/jspc.2025.89.1599342>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Demir, H. C.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Hasan Cem Demir hcemdemir@hotmail.com

the findings regarding the impacts of disability awareness in the working environment, veterans' work-oriented opinions, and related legislation variables on veterans' job satisfaction were statistically significant. Moreover, the demographic variables of age, job title, and total income had statistically significant effects on both dependent variables.

Anahtar Kelimeler Malûliyet · Malûl Gaziler · İş Tatmini · Yaşam Tatmini

Keywords Disability · Disabled Veterans · Job satisfaction · Life Satisfaction

Yazar Notu Veri toplama sürecinde desteği olan Gazi Mustafa Işık, Gazi S. Önder Altun, Gazi Zafer Sevinç ile Gazi Atilla Polat'a teşekkür edilmiştir.

Author Note Thanks were extended to Gazi Mustafa Işık, S. Önder Altun, Zafer Sevinç and Atilla Polat for their support in the data collection process.

Extended Summary

This study seeks to determine whether disabled veterans are sufficiently satisfied with their jobs and overall lives by investigating their daily difficulties and concerns about statutory rights. Based on the study's findings, solutions are proposed.

Law No. 2847 outlines three fundamental criteria for defining a disabled veteran. The first is being on duty to protect and ensure the security of the Republic of Turkey's borders or in the domestic and international fight against terrorist organizations that threaten the survival of the State. The second criterion includes being injured in this struggle due to the cause and impact of military actions and services performed in the operation zone. The last criterion mandates a permanent disability validated by an official health report after the requisite treatment.

George and Jones (2008) explained job satisfaction as the sum of people's emotions and beliefs about their current jobs. Job satisfaction may be an influential factor associated with the overall life satisfaction of disabled veterans. Accordingly, alongside personal attitudes towards working, external components, such as the working environment and the approaches of managers and colleagues, have been mainly scrutinized regarding their possible effects on the job satisfaction of disabled veterans.

Hoşoğlu (2005) suggested that psychological issues in wounded disabled veterans lead to communication difficulties with superiors and coworkers, negatively impacting their careers. Additionally, Yeşilkanat (1999) found that restricted physical activity and movement, particularly in veterans with organ loss, can cause significant psychological distress.

Marques et al. (2007) and Myers and Diener (1995) define life satisfaction as a subjective assessment of one's overall quality of life, while Haybron (2007, p. 101) defines the concept as a person's positive attitude toward life as a whole. Veenhoven (2000) discussed overall life satisfaction from a critical perspective and alternatively tried to define and measure the individual quality of life, examining this concept within the framework of four factors: the environment, the person's ability to live, the usefulness of life to the environment, and the person's sense of gratitude for life. These factors align with the purpose and scope of this research. The World Health Organization defines quality of life as "individuals' perceptions of their position about their goals, expectations, living standards, and concerns in the context of the culture and value systems in which they live" (WHOQOL, 2012, p. 3). The variable of future expectation (hope) may be fundamental to life satisfaction.

Kalmuk (2024) found that veterans may struggle to adapt to sudden disability-related changes, facing challenges across official procedures, health, finances, psychological well-being, and social engagement, potentially impacting family life. International studies show that veterans' life satisfaction is often examined concerning their social support, health, and financial well-being.

The original questions developed for the study attempted to assess the independent variables of disabled veterans' attitudes toward work, their perceptions of the working environment, opinions on legislation, and beliefs regarding their benefits and rights. The job satisfaction of disabled veterans was evaluated using Judge et al.'s (1998) five-item job satisfaction scale, as adapted by Başol and Çömlekçi (2020). The five-question Life Satisfaction Scale, developed by Diener et al. (1985) and translated into Turkish by Bekmezci and Mert (2018), was examined to assess the life satisfaction of disabled veterans. However, the sensitive nature of disabled veterans' psychology and their perception of life necessitated some adaptation of this scale.

The questionnaire, constructed using Google Forms, was distributed online to participants to gather data. Since the data reflect the opinions of a homogeneous community and stem from a single survey, the opening page of the e-survey included some crucial information to mitigate the common method variance issue and possible ethical problems. A four-point frequency scale without a neutral option rated the opinions gathered.

At the outset of the analyses, the percentages of responses to all questions were reviewed, and the prevailing opinions were analyzed. Correlation analyses explored the relationships among variables. In addition, regression analyses assessed the impact of various demographic and independent variables on job satisfaction and overall life satisfaction.

Consequently, the existing legislation's provisions for veterans significantly affected both dependent variables. Furthermore, empirical findings have shown that disabled veterans' attitudes toward working and the awareness of workplace stakeholders regarding veterans' disabilities have statistically significant effects on job satisfaction. Along with expected comprehensive improvements in rights and legislation, disabled veterans' perceptions about the sufficiency of disability benefits and rights and their job satisfaction demonstrated statistically significant effects on overall life satisfaction.

Three findings regarding the job satisfaction of disabled veterans have the potential for real-life application. Firstly, raising awareness among others in the workplace about veterans' disabilities can create a more inclusive and empathetic environment. Secondly, considering their physical disabilities when assigning job tasks may enable them to perform tasks effectively. Lastly, it may be crucial to thoroughly realize the underlying factors of veterans' work motivation and implement strategies to promote this motivation for the collective benefit of all involved parties.

The lack of adequate information about the research population may raise a debate about whether the sample size of 203 accurately represents the entirety of disabled veterans. Moreover, employing some recently developed scales that require proper validation may decrease the accuracy of the study results.

Measuring the quality of life of disabled veterans using a validated scale such as the Quality of Life Scale (WHOQOL) and through institutions that can reach a larger number of disabled veterans is likely to yield more precise and widely applicable findings. Numerous participants noted the need for comprehensive regulations that explicitly outline arrangements for disabled veterans. Future research can explore the specifics of issues related to legislation and practices that may have adverse effects on the welfare of disabled veterans.

Malûl Gazilerin İş ve Yaşam Tatminlerine Etki Eden Hususlar

Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonunun küresel çapta önerdiği tanımın (IFSW, 2014); sosyal değişim ve gelişim, sosyal bütünleşme ve insanların güçlendirilerek özgürleşmesi unsurları dikkate alındığında, malûl gazilerin sorunları da sosyal hizmet çalışmalarının kapsamı içinde değerlendirilmiş ve gaziler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü'nün ilgi ve görev sahasına alınmışlardır.

Türkiye'deki dezavantajlı kesimleri konu alan çok sayıda çalışma bulunurken toplumumuzun bütünleştirici unsurlarından malûl gazilerin iş ve yaşam tatminlerine odaklanmış çalışmaların sayısı yetersiz görünmektedir. Bu araştırma, özellikle çalışan malûl gazilerin bazı durumlarda “kendilerince haklı gerekçelerle” verdikleri duygusal tepkiler dikkate alınarak yapılmıştır. Çalışma esas olarak, “Malûl gaziler, kendilerine tanınmış istisnai haklara rağmen, özellikle çalıştıkları işleri de kapsayan yaşamlarından yeterince memnun mudur?” sorusuna cevap arayacaktır.

Türkiye'de yapılmış çalışmalardan gazilerin sosyal hayatlarıyla ilgili bazı değişkenlerin yaşam tatminine etkisi hakkında Yalçın (2018) ile Nurdoğan ve Öztürk'ün (2018) “Şehit Yakınları ve Gazilerin Sosyal Dışlanmışlık Algısı ve Yaşam Kalitesi” başlıklı çalışmalarının yanı sıra Karataş ve arkadaşlarının (2019) umutsuzluk ile yaşam doyumu arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarının bulguları dikkat çekicidir. Hoşoğlu'nun (2005) “Malûl gazi subay ve astsubayların kariyer planları ve çalışma performansları” başlıklı yüksek lisans tezinin

bulguları da değerli bulunmuştur. Başcılar'ın (2021) orduda sosyal hizmet konusundaki çalışmasının da araştırmayı destekleyebileceği değerlendirilmiştir.

Sonuçları itibariyle bu araştırma çalışmasının hem literatürde gazilere ilişkin araştırmalara katkı sağlayacağı hem de malûl gazilerle muhatap olan idarecilerin yanı sıra kanun yapıcılara faydalı ve pratik bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

Türkiye'deki asker malûl gazilerin statülerine göre sınıflandırılmış sayılarına ilişkin bilgiye erişilememiştir. Ayrıca, sayısı tam olarak bilinemeyen araştırmaya katılım için davet edilmiş malûl gazilerin büyük çoğunluğunun araştırmaya katkı verememiş olması, nedenleri açısından irdelenmesi gereken bir husus olmasının dışında, çalışmada önemli bir kısıtlılık oluşturmuştur.

Çalışmanın literatür taraması bölümünde temel kavramlar açıklanmış, daha önce malûl gazilerin iş ve yaşam tatminlerini ele almış çalışmaların bulguları irdelenmiştir. Yöntem bölümünde; oluşturulmuş hipotezler ifade edilmiş, veri toplama yolu, örnekleme ilişkin temel tanımlayıcı bilgiler ile kullanılan ölçekler ile yapılmış analizler hakkında bilgiler sunulmuştur. Bulgular bölümünde, yapılmış olan istatistiki analizlerin sonucunda elde edilmiş çıktılar tablolar eşliğinde açıklanmıştır. Son bölümde, bulgulara yönelik yorumlar ortaya konmuş, çalışmanın sınırlılıklarının açıklanmasının ardından öneriler sunulmuştur.

Kuramsal Çerçeve ve Literatür

Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan malûl gazilerle ilişkili temel kavramların tanımlarıyla birlikte mevcut literatürde direkt ve sadece malûl gazileri konu alan hem yurt içi hem de yurt dışında yürütülmüş bazı çalışmaların bulguları ışığında gazilerin iş ve yaşam memnuniyetlerini etkileyen hususlar ortaya koyulacaktır. Bundan ötürü arama ölçütleri kısıtlanmış literatür taraması sonucunda Türkiye'de yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Ulusal Tez Merkezi tarandığında ise, ikisi malûl gazilerin psikolojik sorunlarını ele alan üç çalışmaya rastlanmıştır. Hoşoğlu'nun (2005) "Malûl gazi subay ve astsubayların kariyer planları ve çalışma performansları" başlıklı yüksek lisans tezi direkt konumuzla ilişkilidir.

Malûliyet ve Malûl Gazi

Ülkemizde tüm çalışanlar, malûliyet hukuku açısından 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun ilgili maddeleri esaslarınca işleme tabi tutulur. Bu kanun, malûliyeti aşağıdaki cümleyle tanımlamıştır:

"25'inci maddede belirtilen malûllük; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malûllüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malûlü denir." (47'nci madde).

Altı derecede sınıflandırılmış olan malûliyet durumunun sağlık açısından tespitinde, malûliyete sebep kalıcı işlev veya organ bozukluğu ve eksikliğinin tarif edildiği 1953 tarih ve 1053 sayılı Vazife Malullüklerinin Nevileri ile Dereceleri Hakkında Nizamname kullanılmaktadır.

Askeri statüdeki derneklerin tabi olacakları esas ve usulleri düzenleyen 2847 sayılı Kanun, malûl gaziliğin tanımını üç temel hususa dayandırır. İlk husus, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik savaşta veya Devletin bekasını hedefleyen terör örgütleriyle ülke içinde veya dışında mücadelede "görevli olmayı" ifade etmektedir. İkinci husus, bu mücadelede her çeşit düşman veya terörist silahlarının tesiriyle veya harp bölgesindeki harekât ve hizmetler sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep

ve tesiriyle “yaralanmış” olmaktır. Son husus ise, tedavilerin sonunda resmi sağlık raporu ile “engelliliğin” kesinleşmiş olmasıdır.

İş Tatmini

Malûl gaziler, aileleriyle birlikte daha iyi ve rahat bir hayat hedeflemenin yanı sıra fiziksel veya psikolojik terapi amacıyla çalışıyor olabilirler. Mevcut yasal haklar ve uygulamalar ile gazilerin sosyal hayattan kopmadan toplum içerisinde kendilerini değerli hissetmeleri, çalışma hayatına tekrar katılarak üretkenliklerine devam edebilmeleri ve sosyoekonomik şartlarının iyileştirilmesi yoluyla yaşam kalitelerinin artırılması amaçlanmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

İş tatmini, en kısa ve öz haliyle insanların işleriyle ilgili olumlu duygularını ifade eder. Hoppock (1935) iş tatminini; kişinin dürüstçe işinden memnun olduğunu ifade etmesine neden olan psikolojik, fizyolojik ve çevresel koşulların birleşimi olarak tarif etmiştir. Locke (1976, s. 1304) iş tatminini, kişinin işini veya iş deneyimlerini değerlendirmesinin sonucunda ortaya çıkan olumlu duygu durumu olarak tanımlamıştır. George ve Jones (2008) ise iş tatminini, insanların mevcut işleriyle ilgili sahip oldukları duygu ve inançların toplamı olarak açıklamışlardır.

Spector (1997), iş tatmininin öncüllerini çevresel ve kişisel olarak iki ana kategoride incelemiştir. Çevresel kategorinin; insanlara nasıl davranıldığı, iş görevlerinin doğası ve işyerindeki diğer insanlarla ilişkileri içerdiğini belirtmiştir. Çalışmada bu kategori “*çalışma ortamı bileşenleri*” adında yeni bir ölçek oluşturularak incelenmiştir.

Ayrıca Mercer (1997), bireyin işe karşı duygusal tepkisinin büyük ölçüde bireyler ve çevreleri arasındaki etkileşime bağlı olduğunu açıklamıştır. Booyesen (2008, s. 12); Swanepoel ve arkadaşlarının (2003) çalışmasına atıf yaparak iş tatmininin çalışanların beklentileri ile gerçekte algıladıkları şeyler arasındaki uyumsuzluğun boyutu olarak görüldüğünü ifade etmiştir.

Hoşoğlu (2005), ölüm riski olan çatışma ortamında yaralanmış malûl gazilerde tespit edilmiş psikolojik sorunların, malul gazilerin amirleri ve çalışma arkadaşları ile iletişim sorunları yaşamasına sebep olduğunu ve bu durumun mesleki kariyer sürecini olumsuz etkilediğinin görüldüğünü öne sürmüştür. Ayrıca, Yeşilkat (1999), özellikle organ kaybı yaşayan malûl gazilerin fiziksel aktivitelerinin ve hareketlerin kısıtlanmış olmasının onlarda ciddi seviyede psikolojik sorunlara sebep olduğunu ortaya koymuştur.

Amerika’da 1966 yılında engelli bireyler için istihdam yaratmak amacıyla kurulmuş Pride Endüstri şirketinin web sayfasında yapılmış bir paylaşımda, malûl gazilerin çalışma ortamında bazı engeller ile karşılaşabilecekleri belirtilmiştir. Bunların en başında malûl gazinin işi başarmasına yönelik olumsuz önyargılar, işin uygunluğu, işe ulaşım gibi konular ifade edilmiştir. Yine Amerika merkezli, etik ve güvenilir bir emeklilik, sağlık ve finans kuruluşu olduğu iddiasında bir kuruluş olan Voya şirketinin birimi olan Voya Cares (2024) tarafından malûl gazilere yönelik bir araştırma yapılmıştır. Araştırma, işverenlerin malûl gazilere iş yerinde nasıl destek olduklarına ilişkin algıları ile malûl gazilerin iş yerinde ihtiyaçlarının nasıl karşılandığını hissetmeleri arasında önemli bir fark olduğunu ortaya koymuştur. 1986’dan beri gazilerin malûliyetleriyle ilişkili hukuk işlerine bakan Amerika merkezli Hill & Ponton isimli firmanın yaptığı bir çalışma (2024), gazilerin iş ortamında yaşadığı psikolojik sorunları, destek bekledikleri tarafları ve iş tatminine ilişkin sonuçları raporlamıştır. Buna göre gaziler en çok ailelerinden %70 ve arkadaşlarından %64 oranında destek beklerken, iş tatminleri de %43 seviyesinde çıkmıştır. Gazilerin, gazi olmayanlara kıyasla mevcut işlerinden hiç memnun olmadıklarını bildirme olasılıklarının beş kattan fazla oluşu bu çalışmanın öne çıkan bulgularından birisidir. Ayrıca, gazilerin 4’te 1’inden fazlasının, mevcut işlerinde ilerlemelerinin hiç olası olmadığına yönelik inançları da önemli bulgulardan biri olarak ifade edilmiştir.

Bu ifadelerden hareketle, malûl gazilerin çalışma hayatını düzenleyen yasal mevzuat, çalışma ortamı bileşenlerini tanımlayan idareciler ile çalışma arkadaşlarının gazilerin malûliyet durumlarını dikkate almaları ve destek olmaları gerekliliği ve nihayetinde gazilerin çalışmaya yönelik kişisel görüşleri bileşenleri, malûl gazilerin iş tatminleri üzerinde olası etkileri açısından incelenmiştir.

Tablo 1*Gazilerin İş Tatmini Konulu Literatür Özeti*

Yazar, Yıl	Örneklem, Yer, Büyükölçülük	Başlık	Yöntem	Kaynak	İş Tatminini Etkilediği Bulunan Unsurlar
Davenport ve ark. (2024)	Amerika, 1972 Gazi	Underemployment, Compensation Dissatisfaction, Job Turnover, and Salary Change: How Are Post-9/11 Veterans Doing Three Years after Leaving the US Military?	Lojistik regresyon analizi	Journal of Veterans Studies	-Yetersiz istihdam ve mutluluk -Daha yüksek eğitim, daha yüksek kazanç -Gelir memnuniyetsizliği ve işten ayrılma/değiştirme
Hill & Ponton, (2024)	Amerika, 205 Gazi ve 506 gazi olmayan çalışan	Navigating the Civilian Workplace	Self-report	https://www.hillandponton.com	- İşte Psikolojik sorunlar, - Kimden destek bekler? - İş tatmini
Hoşoğlu (2005)	Türkiye, 31 Malûl Gazi	Malul gazi subay ve ast-subayların kariyer planları ve çalışma performansları	Mülâkat	YÖK Ulusal Tez Merkezi	Çalışma ortamı
MacLean ve ark. (2018)	3,154 Canadian Veterans	Factors associated with work satisfaction among Veterans	Lojistik regresyon analizi	Journal of Military, Veteran and Family Health	- Yaş, - İş stresi, - Askeri ve sivil meslekler arasında benzer iş görevleri, - Sivil hayata kolay uyum sağlama ve - Mali durumdan memnun olma
Roy ve ark. (2020)	Kuzey İrlanda, 252 Gazi	Making the transition: How finding a good job is a risky business for military Veterans in Northern Ireland	<i>Self-Report:</i> Açık uçlu sorulardan oluşan öz bildirim anketi.	Military Psychology	Sivil ve çalışma hayatına hazırlık

Yaşam Tatmini, Memnuniyeti veya Yaşam Kalitesi

Büyük çoğunluğu henüz 20'li yaşlarındayken malûl (engelli) kalan ve dolayısıyla hayatlarının akışı değişen gazilerin, kendileri ve aileleri için iyi bir gelecek beklentisi geliştirmeleri çok doğaldır. Bu noktada öne çıkan iki farklı düşünce yapısı malûl gazilerin beklentilerini oluşturmalarında karışıklığa yol açmakta ve dolayısıyla yaşam memnuniyetleri üzerinde büyük ölçüde etkili olmaktadır. Bunlardan ilki, gazilerin malûliyetlerinden önceki ve sonraki yaşam şartlarının mukayesesini rasyonel biçimde yapmaları ve devletin imkânlarının sınırlı oluşunu anlamaları beklentisidir. Diğeri ise malûliyetin yarattığı olumsuzlukların hiçbir maddî ölçüte

bağlanmaksızın giderilmesinin gerektiğine yönelik söylemdir. Malûl bir gazinin beklentilerinin temelinde rasyonel gerçeklerin mi yoksa duygusal yaklaşımın mı daha ağırlıklı olduğu farklı bir çalışma konusu olabilir.

Yaşam tatmini kavramının ölçümüne ilişkin eleştirel bir bakış açısıyla Veenhoven'in (2000, s.11) "iyi bir bireysel hayatı" açıklama ve ölçmeye yönelik yaptığı çalışması; "bir kişinin ne kadar uzun ve mutlu yaşadığının", yaşam kalitesine ilişkin en iyi gösterge olduğunu öne sürerken bu kavramı dört farklı faktöre dayanarak detaylandırmıştır. Bu faktörlerden ilki; yaşanan çevreyle ilgili şartlar ile sosyal, ekonomik ve kültürel çevreyi içeren yaşanabilir çevre faktörüdür. İkincisi; fiziksel ve zihinsel sağlık durumu, bilgi ve yaşama tarzı unsurlarını barındıran kişinin yaşama yeteneği faktörüdür. Üçüncüsü; ailesine ve yakınlarına bakmak, toplum için iyi ve faydalı bir vatandaş olmak, ahlaken iyi örnek olmak unsurlarını içeren yaşamın çevreye faydası faktörüdür. Dördüncüsü; işinden memnun olmak, farklılıkları kabul etmek, depresyon veya can sıkıntısı halleri, yaşamın tadına varmak gibi unsurlardan oluşan kişinin yaşamdan duyduğu minnettarlık faktörüdür.

Marques ve ark. (2007) ile Myers ve Diener (1995) yaşam memnuniyetinin, kişinin kendi yaşam kalitesini subjektif olarak değerlendirmesi olduğundan bahsetmişlerdir. Bununla birlikte, Haybron (2007, s. 101) yaşam memnuniyetinin, kişinin bir bütün olarak hayatına karşı olumlu tutumu olarak tanımlanabileceğini öne sürmüştür. Ayrıca, yaşam memnuniyetinin sadece kişinin yaşamıyla ilgili yargılarına indirgenemeyeceğini, çünkü geniş manada kişinin hayatını olumlu görmesi, onaylaması, hayatından şükran duyması hususlarını da içerdiğini ve tüm bu hususların merkezinde de "mutluluğun" yer aldığını açıklamıştır. Myers ve Diener (1995, s. 17), bir kişinin mutluluğunun kişinin yaşı, cinsiyeti ve geliri gibi unsurlardan ziyade kişiliğinden, kendisini destekleyen ilişkiler ağından, günlük olayları yargılamakta kullandığı kültürel değerlerden, çalışma ve eğlenceye zaman ayırmasından, önceliklerini belirlemesinden, topluma destek sağlamasından ve bir amaç ile umuda sahip olma inancından daha anlamlı biçimde kaynaklanacağını iddia etmişlerdir.

Yaşam kalitesi kavramına ilişkin evrensel boyutta kabul görmüş bir tanımın olmaması iddiasından yola çıkan Dünya Sağlık Örgütü, yaşam kalitesinin ölçümüne ilişkin kapsamlı bir çalışma yürütmüştür. Neticede, bu çalışmanın kılavuzunda yaşam kalitesi: "Bireylerin içinde yaşadıkları kültür ve değer sistemleri bağlamında; hedefleri, beklentileri, yaşam standartları ve kaygılarıyla ilişkili olarak yaşamlarındaki konumlarına yönelik algıları" olarak tanımlanmıştır (WHOQOL, 2012, s.3). Yapılan tanımın; kişilerin fiziksel sağlığını, psikolojik durumunu, bağımsızlık düzeyini, sosyal ilişkilerini, kişisel inançlarını ve çevrenin göze çarpan özellikleriyle ilişkilerini karmaşık bir şekilde birleştiren geniş bir kapsamı olduğu da belirtilmiştir. Bu tanımda yer alan beklenti (*geleceğe yönelik umut*) değişkeninin, malûl gazilerin yaşam tatminleri üzerinde anlamlı etkisi olacağı düşünülmüştür.

Malûl gazilerin engelli kalma ve kronik sağlık sorunlarının yanı sıra kariyer, sosyal çevre ve medenî ilişkilerinde gelişen "beklenmeyen" değişiklikleri kabullenip yeni durumlarına uyum sağlayabilmeleri çok kolay gerçekleşmeyebilir. Hatta geleceğe yönelik beklenti ve memnuniyet algıları olumsuz yönde gelişebilir. Kalmuk (2024), gazilerin malûliyetlerinden kaynaklı yaşadıkları ani değişimi kabullenmeleri, resmi prosedürler, sağlık, ekonomik ve psikolojik temelli çeşitli güçlüklerle karşılaşma ve aile yaşantılarının etkilenebilme olasılıkları ile toplumsal yaşamın aktif bir katılımcısı olma konularında zorlanabildiklerini bulmuştur. Bu konuların doğru yönetilemezlerse gazilerin yaşamını olumsuz etkileme potansiyeli oldukça yüksektir.

Marques ve ark. (2007, s.84) yetişkinler için yüksek yaşam tatmininin; kişilerarası ilişkiler, kişinin kendi iç dünyası, işi, fiziksel ve psikolojik sağlığı ile eğitim durumundaki olumlu çıktılarla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Ryan ve Deci (2001), topluma uyum sağlama zorluklarında, iyi sağlığın yaşam tatmininin bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Böylece, malûl gazilerin yaşam tatminlerinin kendileri ile ailelerinin geleceğine ilişkin iyimser beklentileri (Greenleaf ve Roessger, 2017; Karataş ve ark. 2019) ile sağlık durumlarının (Seligowski ve ark. 2012) toplamı temelinde değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

Spector (1997), iş tatmininin direkt olarak işle ilişkili olmayan yaşam tatmini üzerinde de sonuçları olacağını ifade etmiştir. Akın (2008, s. 154), yaşam tatmininin belirlenmesinde iş tatmininin de büyük bir öneme sahip olduğunun tespit edildiğini ifade etmiştir. Polatçı (2015), iş tatmininin yaşam tatmini üzerinde anlamlı etkisini bulmuştur.

Uluslararası çalışmaların; engellilik durumu (Martin ve ark. 2023), spor (Hendrick ve ark. 2024), stres faktörleri (Seligowski ve ark. 2012), istihdamla ilgili düzenlemelerin (Zhang ve ark. 2024) yanı sıra, gazilerin yaşam tatminini çoğunlukla sosyal destek (Hendrick ve ark. 2024; Kim ve ark. 2022; Pound, 2019), sağlık (Greenleaf ve Roessger, 2017; Hopman ve ark. 2015; Oster ve ark. 2017; Pound, 2019; Seligowski ve ark. 2012) ve gelir düzeyi (Pound, 2019; Zhang ve ark. 2024) açısından incelediği görülmektedir.

Dolayısıyla yaşam tatmininin; çalışmaya olan ihtiyaç, sağlık ve özlük haklarıyla ilgili beklentilerin temel kaynağı olarak görülen yasal mevzuat, özlük haklarının yeterliliği ve iş tatmini hususlarından doğrudan etkileneceği öngörülmüştür. Ayrıca, malûl gazilerin çalışma ihtiyaçları ile gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatın hükümleri hususlarının her iki bağımlı değişkeni de etkileyebileceği düşünülmüştür.

Tablo 2

Gazilerin Yaşam Tatmini Konusunda Literatür Özeti

Yazar, Yıl	Örneklem, Yer, Büyükölçülük	Başlık	Yöntem	Kaynak	İş / Yaşam Tatminini Etkilediği Bulunan Unsurlar
Başçılar ve ark. (2023)	Türkiye, 1175 Gazi	Examination of the relationship between post-traumatic growth and social support and life satisfaction in wounded veterans in Turkey	Korelasyon Analizi	Archives of psychiatric nursing	Sosyal destek
Greenleaf ve Roessger, (2017)	Amerika, 5 Gazi	Effectiveness of Care Farming on Veterans' Life Satisfaction, Optimism, and Perceived Loneliness	Nitel Araştırma, Zaman serisi regresyon	The Journal of Humanistic Counseling	Ruhsal ve fiziksel sağlık
Hendrick ve ark. (2024)	<i>Literatür Tarama Makalesi.</i> 2012-2023 yılları arasında hakemli dergilerde İngilizce olarak yayınlanmış dokuz makale.	Unveiling the Influence of Competitive Sports on the Sense of Self and Identity of Disabled Veterans: A Systematic Review and Mixed-Methods Synthesis	Sistematik literatür inclemesi ve Meta-Analiz	Identity	- Sosyal bağlantılar ve - Rekabetçi spor
Hopman ve ark. (2015)	Kanada, 3151 Gazi	Multivariate assessment of health-related quality of life in Canadian Armed Forces Veterans after transition to civilian life	Çok değişkenli doğrusal regresyon	Journal of Military, Veteran and Family Health	Sağlık
Karataş ve ark. (2019)	Türkiye, 159 Gazi.	Hopelessness and Satisfaction with Life Among Disabled Veterans	• Descriptive analysis, - Korelasyon Analizi	Toplum ve Sosyal Hizmet	Umutsuzluk

Yazar, Yıl	Örneklem, Yer, Büyükölçülük	Başlık	Yöntem	Kaynak	İş / Yaşam Tatminini Etkilediği Bulunan Unsurlar
Kim ve ark. (2022)	Amerika, 106 Gazi	Leisure types, coping, happiness, and life satisfaction among veterans	Hiyerarşik çoklu regresyon analizi	American Journal of Health Behavior	- Yaş, - Sosyal etkinliklere katılım
Martin ve ark. (2023)	Amerikalı 71 Gazi	Wounded warriors: Multiple identities, physical activity and life satisfaction	Çoklu regresyon analizi	Acta Universitatis Carolinae: Kinetologia	Engellilik kimliği
Oster ve ark. (2017)	Australia, Review Article. İngilizce dilinde hakemli dergilerde yayınlanmış 21 makale.	The health and wellbeing needs of veterans: a rapid review	Hızlı literatür taraması	BMC Psychiatry	Sağlık durumu ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi
Pound, (2019)	Kanada	Measuring Veteran Well-Being	Self-report	Veterans Affairs Canada	- Sağlık, - Gelir, - Amaç, - Yaşama Yeteneği, - Sosyalleşme, - Fiziksel ve Sosyal Çevre
Seligowski ve ark. (2012)	Amerika, 562 Gazi	Correlates of Life Satisfaction among Aging Veterans	Regresyon Analizi	Applied Psychology: Health and Well-Being	- Stres faktörleri, - Kişilik Zenginliği, - Sağlık.
Zhang ve ark. (2024)	Çin, 315 Gazi	From Handouts to Empowerment: Impacts of Policy Subsidies and Employment Support on the Well-Being of Disabled Veterans	Korelasyon, Regresyon	Journal of Happiness Studies	İstihdam ve özlük hakları

Bu çalışma, malûl gazilerin iş tatminleri ile yaşam tatmini konularını birlikte ve bağlantılı olarak ele aldığı için mevcut literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Malûl gazilerin iş tatmini konusu, Türkiye'deki bir yüksek lisans tez çalışmasında, çalışma ortamı bağlamında sadece subay ve astsubayların tepkilerini kapsayacak biçimde incelemiştir. Buna karşın, başta Amerika olmak üzere farklı ülkelerde geniş kapsamlı çalışmalar mevcuttur. Malûl gazilerin yaşam tatmini konusu Türkiye'de de çalışılmaya başlamıştır, ancak yine diğer ülkelerle mukayese edildiğinde hem sayıca hem de kapsam itibarıyla yeterli görünmemektedir. Neticede, bu çalışma hem geçerliliği ispatlanmamış bazı ölçekler kullandığı için hem de Türkiye'deki her statüdeki malûl gazinin hem iş ve hem de geniş bağlamda yaşam tatmini konularının ikisini birden çok boyutlu biçimde irdelediği için bu alana katkıda bulunması bakımından kendini farklılaştırmaktadır.

Yöntem

Katılımcılardan anket formu yoluyla veri toplanacağı için öncelikle “Etik Kurulu Onayı” başvurusu yapılmış ve onayın ardından, Ocak ile Mart 2024 arasında çevrimiçi olarak malûl gazilerin görüşleri toplanmıştır. En kısa zamanda ve en az hatayla veri toplamak için Google Forms kullanılarak oluşturulmuş elektronik anket formunun linki, Türkiye Harp Malûlû Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneğinin Yönetimi vasıtasıyla olası katılımcılara çevrimiçi bir yolla (WhatsApp uygulaması ve e-posta) gönderilmiştir. Teknik olarak bir kere ile sınırlandırılmış çalışmaya katılımın teşviki için, sosyal medya gruplarında düzenli aralıklarla hatırlatma mesajları paylaşılmıştır. En az üç aylık süreyle aktif tutulması planlanmış araştırmaya katılım linki, katılımın tamamen durduğu ikinci ayın sonunda kapatılmış ve veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Ortak yöntem varyansı (*common method variance*) ile etik sorunlardan olabildiğince kaçınabilmek amacıyla, e-anketin açılış sayfasında; çalışmaya katılımın zorunlu olmadığı, toplanan verilerin güvenli bir şekilde korunacağı, yalnızca araştırma amaçlı kullanılacağı ve yanıtların doğru veya yanlış olarak değerlendirilmeyeceğine yönelik bilgiler verilmiştir.

Yanıtlayıcıların ölçek sorularını yanlış yorumlamasını önlemek ve rastgele yanıtları azaltmak için soruların ifadeleri açık ve öz olarak yazılmıştır. Soruların ait oldukları boyutlara göre gruplanarak hazırlanan soru havuzu, anket formuna dönüştürülürken mantıklı sıra bozularak, anketteki monotonluğun azaltılması amaçlanmıştır. Bu maksatla bazı olumsuz içerikli sorular da kullanılmıştır. 14’ü demografik toplam 59 sorudan oluşan anket formundaki demografikler hariç sorulara yönelik düşünceler, nötr bir seçenek içermeyen; “Hayır, Çok Değil, Çoğunlukla, Evet” cevaplarından oluşan dört maddeli bir sıklık ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Çalışmada bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri incelenmiş olan dört bağımsız değişkene ait ölçeklerdeki sorular çalışmaya özgü olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuş iken, bağımlı değişkenlerden yaşam tatmini ölçeği de gazilerin ailelerinin geleceğine yönelik kaygı ve hassas sağlık durumları dikkate alınarak uyarlanmıştır. Soru havuzunun oluşturulması sürecinde nispeten iyi eğitilmiş ve kıdemli gazilerden oluşan üç kişilik bir grupta soruların içeriği ve anlaşılabilirliği konuları tartışılmış ve sorular bu doğrultuda düzenlenmiştir. Soru havuzunun oluşturulmasının ardından veri toplama sürecinin başlangıç aşamasında 43 katılımcıdan elde edilmiş verilerle pilot çalışma olarak nitelendirilebilecek bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, hazırlanmış yeni ölçeklerin ürettiği sonuçların kalitesinin gözden geçirilmesi maksadıyla faktör analizi, sorular ve teorik boyutlar arasında korelasyon analizi ve güvenilirlik analizleri yapılmış ve sonuçlar doğrultusunda soru havuzunda bazı düzeltmeler yapılmıştır.

Çalışmanın esas amacı ölçek geliştirmek olmasa da, temel geçerlilik analizleri, korelasyon ve regresyon analizlerinin ürettiği sonuçlarda değişkenler arasında teorik olarak beklenen makul ilişkilerin ortaya çıkıp çıkmadığının kontrolü yoluyla yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışma dört aşamada yapılan analizlerden oluşmuştur. Analizlerin başlangıç aşamasında, her bir soruya verilmiş cevapların oransal dağılımı incelenmiştir. İkinci aşamada, geçerliliği ortaya konmamış olanlar da dâhil tüm ölçeklerin faktör ve güvenilirlik analizlerinin sonuçları incelenmiştir. Üçüncü aşamada, araştırma modelindeki değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon analizleri yoluyla incelenmiştir. Son olarak, bazı demografik ve tüm bağımsız değişkenlerin malûl gazilerin iş ve yaşam tatminleri üzerindeki etkilerine yönelik öne sürülmüş olan toplam 13 hipotez, hiyerarşik regresyon analizleri yoluyla test edilmiştir.

Araştırma Modeli ve Hipotezler

“Malûl gaziler, kendilerine tanınmış istisnai haklara rağmen, özellikle çalıştıkları işleri de kapsayan yaşamlarından yeterince memnun mudur?” sorusuna cevap arayan ve yedisi iş tatminiyle ve kalanı da

yaşam tatminiyle ilişkili toplam 13 hipotezden oluşan araştırmanın modeli, çalışmaya konu değişkenler ve hipotezlerin özetini gösteren **Figür 1**'de gösterilmiştir.

H1. Malûl gazilerin çalışmaya yönelik düşünce ve inançları, iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H2. Malûl gazilerin çalışma hayatında karşılaştıkları zorluklar, iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H3. Malûl gazilerin çalışmaya mecbur olmaları (çalışma ihtiyaçları), iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H4. Çalışma ortamındaki paydaşların gazilerin malûliyetlerine yönelik farkındalığı, malûl gazilerin iş tatminini tahmin etmede etkilidir.

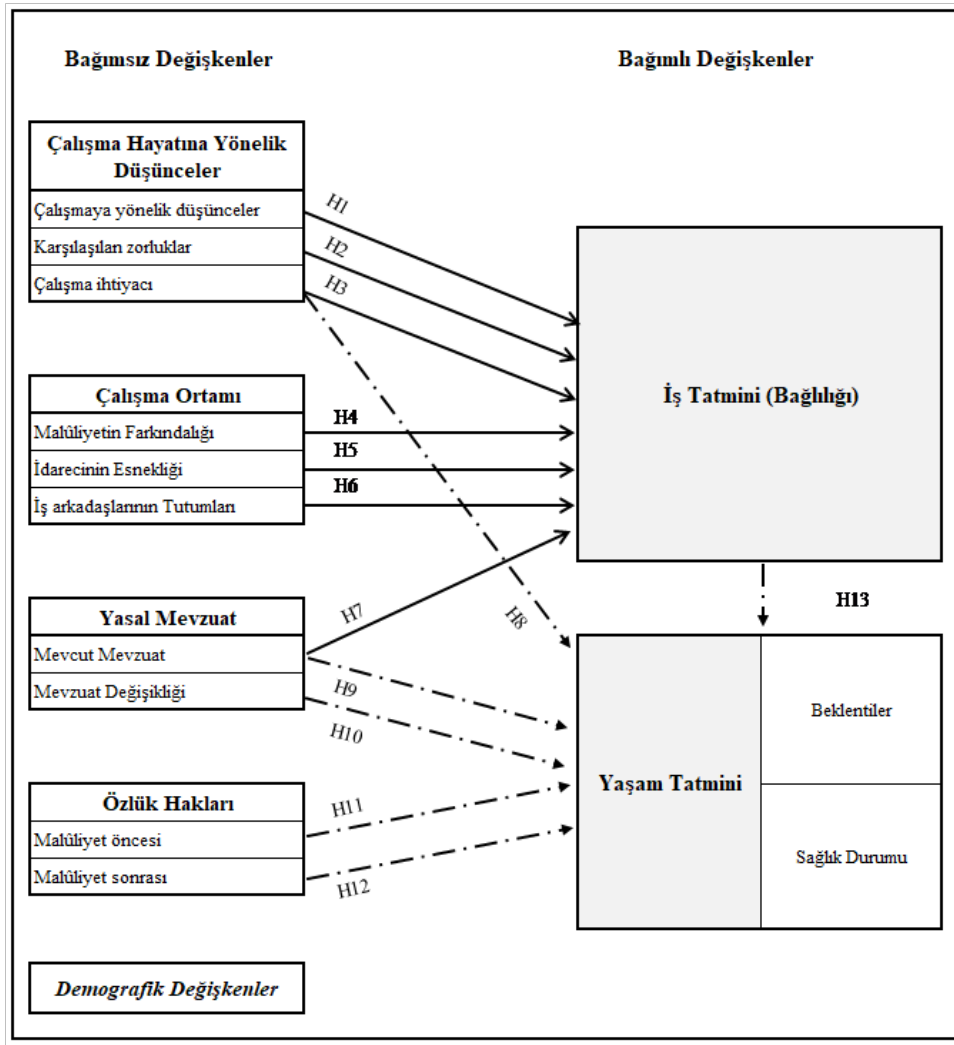
H5. İdarecilerin çalışma hususlarında malûl gazileri destekleyici tutumları, malûl gazilerin iş tatminini tahmin etmede etkilidir.

H6. Çalışma arkadaşlarının malûl gazilere karşı tutumları, malûl gazilerin iş tatminini tahmin etmede etkilidir.

H7. Gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatın hükümleri, malûl gazilerin iş tatminini tahmin etmede etkilidir.

Figür 1

Araştırma Modeli

H8. Malûl gazilerin çalışmaya mecbur olmaları (çalışma ihtiyaçları), yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H9. Gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatın hükümleri, malûl gazilerin yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H10. Gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatta yapılacak (değişiklikler) iyileştirmeler, malûl gazilerin yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H11. Malûl gazilerin malûliyetlerinden önceki özlük haklarının daha iyi olduğuna yönelik inançları, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H12. Malûl gazilerin malûliyet özlük haklarının daha iyi olduğuna yönelik inançları, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

H13. Malûl gazilerin işlerinden duydukları tatmin, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.

Bu hipotezler, korelasyon ve regresyon analizleri yoluyla test edilmiştir. Zorunluluk veya kişisel tercihleri doğrultusunda çalışan malûl gazilerin işlerinden ne derece memnun oldukları, çalışma hayatına ilişkin kişisel görüşleri, çalışma ortamı bileşenleri ile çalışmaya olan ihtiyaçları bağlamında irdelenmiştir. Malûl gazilerin yaşam tatminleri ise iş tatmini, malûl gaziler ile ailelerinin genel özlük hakları, mevzuattan veya mevzuatın uygulanmasından kaynaklanan sorunlar açısından ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Örneklemi

Yeterli sayıda malul gaziye direk olarak ulaşmak ve çalışmaya katılımlarını teşvik etmek nispeten zor olduğu için e-ankete katılım linki, Türkiye Harp Malûlü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneği Genel Başkanlığınca diğer şube başkanlarına üyelerle paylaşılması için gönderilmiştir. Ayrıca, dernek üyesi olmadığı bilinen yakın çevredeki malûl gazilere de ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylece, kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu şartlarda çalışmanın kaç malûl gaziye ulaştığına ilişkin kesin bir bilgi verilebilmesi mümkün görünmemekle birlikte, çalışmaya 203 malûl gazi katkı sağlamıştır. Katılımcıların %73,9'u 46 yaşından genç ve %96,1'i evlidir. %41,9'u lise, %20,7'si lisans; %18,2'si ilköğretim ve %16,3'ü ön lisans mezunudur. %86,2'si er-erbaş statüsündedir. %13,3'ü çalışmıyor veya emekli iken çalışanların %71,9'u kamu kurumlarında çalışmaktadır. %47,3'ü işçi, yaklaşık %40'ı da memur olarak çalışmaktadır. %58,1'inin toplam çalışma süresi 15 yıldan fazladır. %35,5'inin aylık ortalama geliri 35.000 ₺'nin altındayken %11,3'ünün aylık ortalama geliri 45.000 ₺'den fazladır.¹

Veri Toplama Araçları

Dört bağımsız değişkenin ölçümü için çalışma konusuna özgü sorulardan oluşan yeni ölçekler oluşturulmuştur. Çalışma hayatına ilişkin görüşler; malûl gazilerin çalışmaya yönelik düşünceleri, yaşadıkları zorluklar ve çalışmaya olan ihtiyaçları boyutlarında ve sekiz soruyla ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışma ortamı bileşenleri; malûliyetin çalışma ortamında dikkate alınıyor oluşu, idarecilerin gazileri destekleyici davranışları ve mesai arkadaşlarının malûl gazilere karşı tutum ve düşünceleri boyutlarında 11 soruyla ölçülmeye çalışılmıştır. Mevzuata ilişkin fikirler dokuz soruyla anlaşılmasına çalışılmıştır. Malûliyet öncesi ve sonrasındaki özlük haklarına ilişkin bilgilerse, ikisi tahmine dayalı görüşü sorgulayan toplam altı soruyla ölçülmeye çalışılmıştır.

Bağımlı değişkenlerden malûl gazilerin iş tatminlerinin ölçümü için, Judge ve ark. (1998) tarafından kısaltılmış olan beş sorulu iş tatmini ölçeğinin Başol ve Çömlekçi (2020) tarafından uyarlanmış hali kullanılmıştır. Diğer bağımlı değişken olan yaşam memnuniyetini ölçmek için, Bekmezci ve Mert (2018) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olan Diener ve ark. (1985) tarafından geliştirilmiş beş soruluk Yaşam Tatmini Ölçeği incelenmiştir. Ancak malûl gazilerin aileleri ve sağlık durumlarından kaynaklanan bazı hassasiyetleri dikkate alınarak bu ölçeğin çalışmaya özgü olarak uyarlanması daha uygun olacağı düşünülmüştür.

¹Ocak 2024 dönemi gelirleri esas alınmıştır.

Örneğin orijinal ölçekteki “Hayatımdan memnunum.” sorusu yerine “Mevcut durumumdan genel olarak memnunum.” sorusu kullanılmıştır. Ayrıca, eklenen “Mevcut sağlık sorunlarım hayatımı zorlaştırmaktadır.” sorusunun malûl bir gazinin yaşam kalitesi açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Uyarlanan ölçek, dördü beklentileri ve ikisi de sağlık durumunu sorgulayan altı sorudan oluşmuştur.

Verilerin Analiz Edilmesi

Toplanmış olan veriler SPSS paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Araştırma modelinde yer alan altı ana değişkeni oluşturan 13 alt boyut esas alınarak; Temel Bileşen Analizi (*Principal component analysis*), güvenilirlik testleri, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Korelasyon ve regresyon analizleri için bu 13 alt boyuta ait soruların SPSS paket programındaki “compute variable/transform” komutuyla ortalamaları alınarak elde edilmiş değişkenler kullanılmıştır.

Temel bileşen analizlerinde bazı ölçeklerdeki sorular ile bazı ölçeklerin güvenilirliğine ilişkin yetersiz sonuçlar çıkmıştır. Çalışmanın temel amacı ölçek geliştirme veya ölçeklerin geçerliliklerinin belirlenmesi olmadığı için, bu durumlarda herhangi bir düzeltici işlem yapılmadan analizlere devam edilmiştir. Hipotez testleri, hiyerarşik regresyon analizleri yoluyla yapılmıştır. Bu analizlerde; çalışan malûl gazilerin işlerinden ne derece memnun oldukları çalışma hayatına ilişkin kişisel görüşleri, çalışma ortamı bileşenleri ile çalışmaya ihtiyaç bağlamında irdelenmiştir. Malûl gazilerin yaşam tatminleri ise malûl gaziler ile ailelerinin yasal hakları, mevzuattan veya mevzuatın uygulanmasından kaynaklanan sorunlar açısından ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Analizlerin yürütülmesi öncesinde, çoklu doğrusallık olmaması ve normallik gibi bazı varsayımın karşılanıp karşılanmadığı da kontrol edilmiştir.

Bulgular

“Malûl gaziler, kendilerine tanınmış istisnai haklara rağmen, özellikle çalıştıkları işleri de kapsayan yaşamlarından yeterince memnun mudur?” sorusuna cevap arayan çalışmada çalışmaya özgü oluşturulmuş ölçeklerin güvenilirlik ve geçerliliğine ilişkin bazı bulguların yanı sıra öne sürülmüş 13 hipotezin testine ilişkin yürütülmüş olan analizlerin sonuçları da ifade edilmiştir.

Toplanan Verilerin Genel Analizi

Genel analizde gruplar bazında tüm sorulara verilmiş cevapların oransal dağılımı incelenmiştir. Gazilerin çalışma durumlarına ilişkin demografik veriler, çalışmaya katılan malûl gazilerin büyük çoğunluğunun (%79) askere gitmeden önce bir işte çalıştıklarını ortaya koymuş ve mevcut durumda çalışanların çoğunluğunun (%74) devlet tarafından atandığını göstermiştir. Çalışma hayatına yönelik düşünceler ölçeğinin (Ç) sonuçları, katılımcıların %80’inden fazlasının görüşlerine göre çalışıyor olmanın malûl gaziler üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, düşük oranda da olsa (%16) bir kısım malûl gazinin işlerinde zorlandıkları ve çalışmanın kendilerinde sorunlara sebep olduğu ortaya çıkmıştır. Malûl gazilerin çoğunluğunun (%84) maddî ve gelecek kaygıları açısından çalışmaya ihtiyaçları olduğu bulgusu ise dikkat çekicidir. Çalışma ortamı bileşenleri ölçeğinin (O) sonuçları, özellikle idarecilerin ve çalışma arkadaşlarının malûl gazilere karşı tutumlarının olumlu olduğu göstermiştir. Ancak, malûl gazilerin özlük haklarının diğer çalışanlarca konuşma konusu edildiğine yönelik görüş azımsanmayacak derecededir (%43). Malûl gazilerle ilişkili mevzuata yönelik görüşleri sorgulayan mevzuat ölçeğinin (M) sonuçları, mevcut mevzuatın eksik ve aksayan yönlerinin varlığını (%53) ve bundan ötürü mevzuat iyileştirmesi beklentisinin çok yüksek (%97) olduğunu ortaya koyarken engelli bireylere tanınmış hakların daha iyi olduğuna yönelik görüş, azımsanmayacak derecede (%45) çıkmıştır. Malûl gazilere sağlanmış özlük haklarına ilişkin görüşleri sorgulayan özlük hakları ölçeğinin (ÖZ) sonuçları; malûliyet özlük haklarının, malûllerin geçmişte sağlıklı oldukları hallerine duygusal olarak takılıp kalma

durumlarını güçlü biçimde azaltmadığını (%58-%60)², malûliyet özlük haklarının çok yeterli görülmediğini (%61-%74), ancak diğer meslek malûlleriyle mukayese edildiğinde çoğunlukla daha iyi olduğuna inanıldığını (%53) ortaya koymuştur.

İş tatminine (İT) ilişkin sonuçlar, malûl gazilerin genel olarak çalıştıkları işlerinden memnun olduklarını (%68-%82) göstermiştir. Bu bulgu, Hill&Ponton (2024) raporundaki bulgularla (%74) uyumludur. Malûl gazilerin yaşam tatminlerine (YT) ilişkin sonuçlar, gazilerin, malûliyet öncesine göre mevcut durumlarından çoğunlukla (%65) daha memnun olduklarını, geleceğe yönelik beklentilerinin genel olarak (%57) olumlu olduğunu, ancak mevcut sağlık sorunlarının hayatlarını azımsanmayacak derecede (%42) zorlaştırdığını ortaya koymuştur. Pound (2019), Kanadalı gazilerin genel yaşam tatminleri ile sağlık durumlarının diğer Kanadalı vatandaşlara oranla daha kötü olduğu öne sürmüştür.

Ayrıca, kullanılan her bir ölçek esas alınarak yapılmış olan normallik testlerinin sonuçlarından Kolmogorov ve Smirnov testinin **Tablo 3**'te gösterilen sonuçları (Sig.: $p < 0,05$) dört ölçeğin verilerinin normal dağılmadığını göstermiştir. Ayrıca, ölçeklere ait Skewness ve Kurtosis değerlerinin standart hatalarına bölünmesiyle elde edilen değerleri, “-2 ile +2” aralığının bariz biçimde dışında çıkan “Çalışma Hayatına Yönelik Düşünceler” ölçeği için normal bir dağılım elde edilemediği söylenebilir. Tüm araştırma sorularının tanımlayıcı verileri de bu bağlamda incelenmiş ve neticede benzer sonuca ulaşılmıştır.

Tablo 3

Ölçekler Bazında Normallik Testleri

N= 203		Ç	O	M	ÖZ	İT	YM
Normal Parameters ^{a,b}	Ort.	2,898	2,648	2,587	2,431	3,082	2,606
	Std. Sapma	,391	,492	,320	,528	,747	,536
Most Extreme Differences	Absolute	,147	,101	,121	,123	,121	,112
	Positive	,100	,057	,121	,075	,110	,079
	Negative	-,147	-,101	-,081	-,123	-,121	-,112
Kolmogorov-Smirnov Z		2,091	1,445	1,729	1,758	1,731	1,602
Asymp. Sig. (2-tailed)		,000	,031	,005	,004	,005	,012
Skewness ¹		-,747	-,233	,340	-,211	-,751	-,232
Std. Error of Skewness ²		,171	,171	,171	,171	,171	,171
1/2		-4,378	-1,366	1,992	-1,238	-4,402	-1,361
Kurtosis ¹		1,715	,058	,566	,071	,284	-,390
Std. Error of Kurtosis ²		,340	,340	,340	,340	,340	,340
1/2		5,048	,171	1,667	,208	,836	-1,148

a. Test distribution is Normal; b. Calculated from data.

Temel Bileşen Analizi ve Güvenilirlik Testleri

Beşi taslak toplam altı ölçeğin her birinin faktör yapıları, bu ölçeklerin geçerliliklerinin tespitini yapmaktan ziyade çıkan sonuçların niteliğini ortaya koymak amacıyla Temel Bileşen Analizi yoluyla incelenmiştir. Çıkarma (extraction) yöntemi olarak *principal components*, döndürme (rotation) yöntemi olarak da *varimax* seçeneği kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirlik testinde Cronbach alfa katsayısı değerlendirilmiştir.

Sekiz sorudan oluşan çalışma hayatına ilişkin düşünceler ölçeği; üçer sorulu çalışmaya yönelik görüş ve çalışırken karşılaşılan zorluklar ile iki sorulu çalışmaya mecbur olma durumunu ifade eden çalışma ihtiyacı alt boyutlarından oluşmuştur (Bk. **Table 4**). Yapılan temel bileşen analizi sonucunda çıkan Kaiser-Meyer-

²Birden fazla sorudan müteşkil yapılarda alt ve üst değeri göstermektedir.

Olkin (KMO): 0,566 ve Bartlett's Test of Sphericity (BTS): 0,000 değerleri, örneklemin faktör analizi yapmak için yeterli olduğunu göstermiştir. Tasarlandığı gibi üç boyutlu yapı net biçimde oluşmuştur. Üç boyutlu yapıyla açıklanan toplam varyans %70,9 iken -Harman'ın Tek-Faktör Testi esas alınarak- ilk boyutun toplam varyansın %32,9'unu açıklıyor oluşu ortak yöntem varyansı (OYV) sorununun oluşmadığını gösterir. Hatalı boyut altında faktör yükü üretmiş olan ÇZ4³ numaralı sorunun haricindeki soruların ilişkili boyutlar altında oluşmuş faktör yükleri oldukça anlamlıdır. Sorular arasındaki korelasyonlar anlamlıdır. Ölçeğin 0,501 olarak çıkmış olan Cronbach alfa katsayısı, en alt derecede kabul edilebilir görünse de hedeflenen 0,70 değerinden (DeVellis, 2003) küçük olduğu için güvenilirlik açısından yeterli değildir. Özellikle ÇZ5 ile ÇZ6 numaralı soruların çıkarılmasının alfa katsayısını bir miktar iyileştireceği görünmektedir.

Table 4*Çalışma Hayatına Yönelik Düşünceler Ölçeği Temel Bileşen Analizi Bulguları*

Sorular	Descriptive Statistics		Correlation Matrix								Rotated Component Matrix			Communalities	Reliability
	Ort.	Std. Sapma									Components				
			Extraction								Ç	ÇZ	Çi		
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.					
ÇG1.	3,35	,712	1								,835			,743	,401
ÇG2.	3,39	,740	,786	1							,831			,757	,377
ÇG3.	2,84	,915	,329	,334	1						,665			,468	,474
ÇZ4.	2,84	,922	,322	,334	,287	1					,575	?		,396	,496
ÇZ5. (R)	1,82	,855	-,156	-,061	-,023	-,194	1					,935		,875	,516
ÇZ6. (R)	1,89	,834	-,199	-,216	-,179	-,262	,743	1				,905		,858	,560
Çİ7. (R)	3,44	,845	,313	,305	,117	,150	,075	,022	1				,820	,757	,375
Çİ8. (R)	3,60	,792	,042	,135	-,094	-,021	-,032	-,046	,532	1			,894	,819	,499

ÇG: Çalışmaya yönelik görüş; ÇZ: Çalışma zorlukları; Çİ: Çalışma ihtiyacı. (R): Olumsuz içerikli.

³Sorular için eklere bakınız.

Table 5*Çalışma Ortamı Bileşenleri Ölçeği Temel Bileşen Analizi Bulguları*

Sorular	Descriptive Statistics		Correlation Matrix											Rotated Component Matrix			Communalities	Reliability
	Ort.	Std. Sapma												Components				
			Extraction															
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	MF	ÇA	İD		
MF1.	2,49	,992	1											,700		,524	,709	
MF2.	2,56	1,000	,583	1										,805		,705	,693	
MF3.	2,75	,964	,526	,684	1									,884		,784	,694	
MF4.	2,86	,923	,594	,631	,779	1								,853		,766	,698	
İD5.	2,64	,881	,192	,292	,181	,231	1								,802	,698	,753	
İD6.	1,94	,672	,244	,293	,161	,162	,382	1							,820	,719	,749	
MF7.	3,20	,823	,387	,566	,544	,539	,210	,183	1					,722		,544	,719	
MF8.	2,91	,865	,406	,593	,673	,628	,235	,246	,618	1				,785		,646	,708	
ÇA9.	2,79	,882	,490	,340	,394	,487	,241	,063	,337	,364	1				,689	,677	,750	
ÇA10. (R)	2,43	1,01	,011	-,058	-,039	-,112	-,121	,030	-,099	-,096	-,439	1			,831	,698	,802	
ÇA11. (R)	2,55	0,96	-,166	-,157	-,154	-,251	-,095	,051	-,166	-,183	-,452	,434	1		,782	,635	,810	

MF: Malûliyetin farkındalığı; İD: İdarenin Desteği; ÇA: Çalışma arkadaşlarının tutum ve düşünceleri.

Table 6*Mevzuat Ölçeği Temel Bileşen Analizi Bulguları*

Sorular	Descriptive Statistics		Correlation Matrix										Rotated Component Matrix		Communalities	Reliability
	Ort.	Std. Sapma											Component			
			Extraction	Cronbach's Alpha: , 195 if Item Deleted												
					1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	M	MD	
MM1.	2,55	,965	1										,852	,726	-,021	
MM2.	2,78	,988	,415	1									,589	,384	,006	
MM3.	1,98	,783	,578	,289	1								,730	,598	,136	
MM4.	2,35	,869	,710	,363	,512	1							,838	,702	,015	
MM5. (R)	2,68	,873	-,521	-,340	-,436	-,590	1						-,743	,554	,456	
MD6. (R)	2,55	,976	-,212	-,120	-,329	-,154	,215	1					,708	,595	,258	
MD7. (R)	2,64	,898	-,181	-,007	-,278	-,197	,139	,299	1				,528	,359	,258	
MD8.	1,95	,929	,061	,149	-,001	,134	-,131	,011	-,041	1			,361	,179	,160	
MD9.	3,80	,457	,192	,111	,100	,115	-,045	,221	,032	,150	1		,644	,475	,108	

MM: Mevcut Mevzuat; MD: Mevzuat Değişikliği/İyileştirmesi Beklentisi.

11 sorudan oluşan çalışma ortamı bileşenleri ölçeği; altı sorulu çalışma ortamında malûliyetin farkındalığı, iki sorulu idarecinin desteği, üç sorulu çalışma arkadaşlarının tutum ve düşünceleri alt boyutlarından oluşmuştur (Bk. Table 5). KMO: 0,838 ve BTS: 0,000 değerleri çıkmış ve tasarlandığı gibi üç boyutlu yapı net biçimde oluşmuştur. ÇA9 numaralı sorunun negatif faktör yükü ve kendi boyutundaki diğer olumsuz/zıt içerikli sorularla negatif korelasyon üretmiş olmasının, nitelik ve dahili (iç) geçerlilik açısından uygun bir sonuç olduğu düşünülmüştür. Sorular arasında anlamlı korelasyonlar çıkmıştır. Çıkan üç boyutlu yapıyla

açıklanan toplam varyans %67,23 iken ilk boyut toplam varyansın %41,46'sını açıklamaktadır. Bu değer OYV sorununun oluşmadığını gösterir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı yeterli görünmektedir.

Malûl gazilerin hak ve hukukuyla ilişkili mevzuat ölçeği; beşi mevcut (yürürlükteki) mevzuatla ilgili, dördü de mevzuat değişikliği beklentisi/ihtiyacını sorgulayan toplam dokuz soru yardımıyla incelenmiştir (Bk. Table 6). KMO: 0,783 ve BTS: 0,000 değerleri çıkmıştır. Tasarlandığı gibi iki boyutlu yapı net biçimde oluşmuştur. İki boyutlu yapıyla açıklanan toplam varyans %50,82 iken ilk boyutun toplam varyansın %35,22'sini açıklıyor oluşu, OYV sorununun oluşmadığını gösterir. Sorular arasında beklenen ilişkiler ve anlamlı korelasyonlar çıkmıştır. MM5 numaralı sorunun negatif faktör yükü ve kendi boyutundaki diğer olumlu içerikli sorularla negatif korelasyon üretmiş olması, nitelik ve iç geçerlilik açısından beklenebilecek bir sonuçtur. Bulunan Cronbach alfa katsayısı, ölçeğin güvenilirliğinin yetersizliğini ortaya koymuştur. MM5 numaralı soru çıkarılsa dahi, bu değer 0,456'a çıkacak olması ölçekle ilgili bir sorunu işaret etmektedir.

Malûl gaziler ile ailelerine sunulan maddî ve diğer haklara ilişkin görüşler, üçer sorulu iki boyutlu özlük hakları ölçeği yardımıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk boyut malûliyet öncesi özlük durumunu ve diğer boyut ta malûliyet sonrası özlük haklarının yeterliliğini sorgulamaktadır (Bk. Table 7). KMO: 0,580 ve BTS: 0,000 olarak çıkmıştır. Tasarlandığı gibi iki boyutlu bir yapı oluşmuştur. Çıkan iki boyutlu yapıyla açıklanan toplam varyans %65,96 iken ilk boyut toplam varyansın %37,21'ini açıklamaktadır. Bu değer OYV sorununun oluşmadığını gösterir. Sorular arasında beklenen ilişkiler ve anlamlı korelasyonlar çıkmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,561 olarak bulunmuştur ki, bu sonuç kabul edilebilir seviyededir.

Table 7

Özlük Hakları Ölçeği Temel Bileşen Analizi Bulguları

Sorular	Descriptive Statistics		Correlation Matrix						Rotated Component Matrix	Communalities	Reliability
	Ort.	Std. Sapma							Component	Extraction	Cronbach's Alpha: ,561 if Item Deleted
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	ÖZS	ÖZÖ	
ÖZÖ1. (R)	2,68	,933	1,000							,725	,574
ÖZÖ2. (R)	2,63	,894	,422	1,000						,827	,459
ÖZÖ3. (R)	2,49	1,026	,260	,394	1,000					,712	,610
ÖZS4.	2,10	,903	-,032	,030	-,092	1,000			,861	,746	,477
ÖZS5.	2,24	,956	-,021	,087	-,148	,774	1,000		,913	,835	,458
ÖZS6.	2,45	,939	-,120	,260	-,079	,435	,543	1,000	,767	,592	,493

ÖZÖ: Malûliyet öncesi özlük; ÖZS: Malûliyet özlük hakları.

Tek boyutta beş sorudan oluşan ve malûl gazilerin çalıştıkları işlerinden duydukları memnuniyeti ölçen iş tatmini ölçeğinin yapılan temel bileşen analizi sonucunda çıkan KMO: 0,802 ve BTS: 0,000 değerleri, örneklemenin faktör analizi yapmak için yeterli olduğunu göstermiştir. Açıklanan toplam varyans %74 iken tek boyut altında toplanan soruların faktör yükleri yüksek çıkmıştır. Sorular arasında anlamlı korelasyonlar olduğu bulunmuştur (Bk. Table 8). Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,912 olarak çıkmıştır ki bu bulgular Polatçı'nın (2015, s. 33) çalışmasındaki sonuçlarla oldukça benzerdir.

Table 8

İş Tatmini Ölçeği Temel Bileşen Analizi Bulguları

Sorular	Descriptive Statistics		Correlation Matrix					Rotated Component Matrix	Communalities	Reliability
	Ort.	Std. Sapma						Component		
			1.	2.	3.	4.	5.	1		
			İT1.	3,23	,862	1				
İT2.	3,06	,833	,634	1				,864	,746	,891
İT3.	3,31	,843	,827	,705	1			,872	,761	,889
İT4.	2,93	,890	,545	,641	,572	1		,837	,701	,898
İT5.	2,88	,917	,600	,730	,645	,844	1	,890	,792	,882

İkisi mevcut durumu ve ikisi de geleceğe ilişkin öngörüü sorgulayan dört sorulu yaşam tatminine yönelik beklentiler ile sağlık durumunun yaşam tatminine etkileri olarak adlandırılmış iki boyutta altı sorudan oluşan ve malûl gazilerin yaşam tatminlerini ölçme amacıyla uyarlanmış olan ölçekle yapılan temel bileşen analizi sonucunda KMO: 0,756 ve BTS: 0,000 değerleri bulunmuştur. İlk boyut açıklanan toplam varyansın %51,46'sını açıklarken ikinci boyutla birlikte bu oran %71,92'ye yükselmiştir. YTS5 ile YTS6 numaralı sorular beklendiği gibi farklı bir boyut altında faktör yükü üretmiştir. Olumsuz içerikli YTS6 sorusu içeriği gereği negatif yüklü ve nispeten düşük korelasyonlar üretmiştir ki, bu durum sorunun içeriği gereği doğal ve iç geçerliliği destekler mahiyettedir. Ölçeğin güvenilirliği yeterli çıkmış olsa da Cronbach alfa katsayısının YTS6 numaralı sorunun çıkarılması durumunda 0,817'ye yükseleceği görülebilir (Bk. [Table 9](#)).

Table 9*Yaşam Tatmini Ölçeği Temel Bileşen Analizi Bulguları*

Sorular	Descriptive Statistics		Correlation Matrix						Rotated Component Matrix		Communalities	Reliability
	Ort.	Std. Sapma							Component			
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	YTB	YTS	Cronbach's Alpha: ,623 if Item Deleted	
	YTB1.	2,69	,909	1						,626		,546
YTB2.	2,73	,861	,383	1					,801		,647	0,486
YTB3.	2,68	,990	,426	,604	1				,859		,740	0,441
YTB4.	2,65	,965	,577	,519	,620	1			,809		,725	0,416
YTS5.	2,51	,805	,456	,325	,308	,459	1			,851	,821	0,603
YTS6. (R)	2,36	,926	-,279	-,164	-,150	-,233	-,655	1		-,914	,836	0,817

YTB: Beklenti. YTS: Sağlık Durumu.

Toplam 13 alt boyuttan oluşan altı farklı ölçeğin tamamının dâhil edildiği temel bileşen analizi sonucunda mevzuat değişikliği ile malûliyet öncesi özlük hakları boyutlarının bazı soruları hariç tutulduğunda faktör (boyut) yapıları oldukça net biçimde oluşmuştur. Bu sonuçlar, oluşturulmuş taslak ölçeklerin kabul edilebilir nitelikte olduklarını ve dolayısıyla müteakip analizler için asgarî derecede yeterli olduklarını gösteriyor olabilir.

Korelasyon Analizleri

Öncelikle, iş tatmini ile yaşam tatmini (bağımlı) değişkenleriyle en alakalı olduğu öngörölmüş dokuz demografik değişken (*yaş, medeni durum, öğrenim durumu, askerî statü, yaşanılan bölge, çalışılan kurum aidiyeti, görev ünvanı, toplam çalışma süresi, aylık toplam gelir*) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İş tatmini ile yaş ($r = 0,254^{**}$) ve aylık toplam gelir ($r = 0,274^{**}$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü

anlamli korelasyonlar çikmişken çalışılan kurumun aidiyeti ($r = -0,301^{**}$) ile görev ünvanı ($r = -0,317^{**}$) değişkenleri arasında negatif yönlü anlamli korelasyonları çikmiştir. Benzer biçimde yaşam memnuniyeti ile yaş ($r = 0,209^{**}$) ve aylık toplam gelir ($r = 0,433^{**}$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamli korelasyonlar çikmişken çalışılan kurumun aidiyeti ($r = -0,328^{**}$) ile görev ünvanı ($r = -0,330^{**}$) değişkenleri arasında negatif yönlü anlamli korelasyonları çikmiştir.

Demografik değişkenler arasında en anlamli pozitif korelasyon çalışılan kurumun aidiyeti (kamu, özel veya kendi işi) ile görev ünvanı ($r = 0,710^{**}$) değişkenleri arasında çıkarken en anlamli negatif yönlü korelasyon çalışılan kurumun aidiyeti ile aylık toplam gelir ($r = -0,637^{**}$) değişkenleri arasında çikmiştir.

Table 10

Ana Değişkenler arasındaki Korelasyonlar

Değişkenler	Descriptive Statistics		Pearson Correlations (<i>r</i>)					
	Ort.	Std. Sapma	Ç	O	İT	M	ÖZ	YM
Ç: Çalışma Hayatı	2,898	,391	1					
O: Çalışma Ortamı Bileşenleri	2,648	,492	,150*	1				
İT: İş Tatmini	3,082	,747	,187**	,650**	1			
M: Mevzuat	2,587	,320	-,060	,433**	,339**	1		
ÖZ: Özlük Hakları	2,431	,528	,130	,235**	,260**	,315**	1	
YT: Yaşam Tatmini	2,606	,536	-,034	,505**	,444**	,495**	,324**	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed),

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

Müteakiben ana değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve sonuçlar Table 10'da gösterilmiştir. Çalışma hayatının geneline yönelik görüş değişkeninin sadece çalışma ortamı bileşenleri ve iş tatmini değişkenleriyle anlamli korelasyon gösterdiği çıkarken diğer bağımsız değişkenler, modeldeki tüm değişkenlerle istatistiki olarak anlamli korelasyonlar göstermiştir. Bağımlı değişkenlerden yaşam tatmini ile çalışma hayatının geneline yönelik görüş değişkeni arasında istatistiki olarak anlamli korelasyon çıkmamıştır. Çalışma ortamı bileşenleri ile iş tatmini arasındaki korelasyon oldukça yüksektir. Yaşam tatmini ile en yüksek korelasyonu gösteren üç değişken sırasıyla: çalışma ortamı bileşenleri, mevzuat ve iş tatmini değişkenleridir.

Table 11, ana değişkenleri oluşturan toplam 13 alt boyutun (değişkenin) aralarında çıkmış olan korelasyonları göstermektedir. Malûliyetin farkındalığı değişkeninin; iş tatmini, yaşam tatminini sağlayan beklentiler ve mevcut mevzuat değişkenleriyle pozitif ve anlamli korelasyonları öne çıkmıştır. Mevcut mevzuat değişkeninin; yaşam tatminini sağlayan beklentiler, malûliyet sonrası özlük haklarıyla ilgili düşünceler, malûliyetin farkındalığı, iş tatmini ve idarecinin desteği değişkenleriyle pozitif ve anlamli korelasyonları da dikkat çekicidir. Yaşam tatminini sağlayan beklentiler değişkeninin; mevcut mevzuat, malûliyet sonrası özlük hakları, malûliyetin farkındalığı ve iş tatmini değişkenleriyle pozitif ve anlamli korelasyonları da dikkate alınmalıdır. Negatif değerli korelasyonlar, kavramlar arasında olması beklenen mantıksal ilişkileri doğrular nitelikte çıkmıştır. Örneğin, çalışma zorlukları arttıkça sağlık durumunun bozulma ihtimalini gösteren korelasyon, oluşturulmuş yeni ölçeklerin kısmen makul sonuçlar ürettiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Table 11

Tüm Alt Boyutlar arasındaki Korelasyonlar

Değişkenler	Descriptive Statistics		Pearson Correlations (<i>r</i>)												
	Ort.	Std. Sapma	ÇG	ÇZ	Çİ	MF	ÇA	İD	İT	MM	MD	ÖZÖ	ÖZS	YTB	YTS
ÇG: Çalışma Görüşü	3,197	,632	1												

Değişkenler	Descriptive Statistics		Pearson Correlations (r)												
	Ort.	Std. Sapma	ÇG	ÇZ	Çİ	MF	ÇA	İD	İT	MM	MD	ÖZÖ	ÖZS	YTB	YTS
ÇZ: Çalışma Zorlukları	2,182	,540	,046	1											
Çİ: Çalışma İhtiyacı	3,522	,716	,185**	,051	1										
MF: Malûliyeti farkındalığı	2,796	,751	,172*	,004	,005	1									
ÇA: Çalışma Arkadaşları	2,589	,471	,022	,062	,174*	,106	1								
İD: İdarecinin Desteği	2,291	,648	,135	,081	,157*	,327**	,049	1							
İT: İş Tatmini	3,082	,747	,337**	-,078	,050	,677**	,055	,239**	1						
MM: Mevcut Mevzuat	2,470	,478	,050	-,006	-,146*	,419**	,150*	,401**	,417**	1					
MD: Mevzuat Değişikliği	2,734	,478	-,212**	,269**	-,113	,045	,000	,037	-,010	-,115	1				
ÖZÖ: Malûliyet Öncesi Özlük	2,599	,719	,010	-,093	,441**	-,073	,103	,078	-,002	,028	,178*	1			
ÖZS: Malûliyet sonrası Özlük	2,263	,793	-,002	,070	-,013	,380**	,040	,162*	,347**	,454**	-,128	-,028	1		
YTB: Beklentiler	2,691	,747	,085	,010	-,139*	,480**	,225**	,248**	,438**	,523**	,079	-,066	,482**	1	
YTS: Sağlık	2,436	,363	,026	-,180*	-,104	,102	-,010	,053	,165*	,063	,219**	,097	,082	,207**	1

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). **. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Regresyon Analizleri

İlk olarak, iş tatminiyle ilişkili olacağı öngörölmüş yedi demografik değişkenin (*yaş, medeni durum, öğrenim durumu, çalışılan kurum aidiyeti, görev ünvanı, toplam çalışma süresi, aylık toplam gelir*) iş tatmini üzerindeki etkileri hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Neticede; yaş ($\beta = 0,133$; $p = 0,000$), medeni durum ($\beta = 0,454$; $p = 0,041$), çalışılan işteki görev ünvanı ($\beta = -0,059$; $p = 0,042$) ile aylık toplam gelir ($\beta = 0,100$; $p = 0,019$) değişkenlerinin istikrarlı biçimde iş tatmini üzerinde etkili oldukları bulunmuştur. Ayrıca, görev ünvanıyla ilişkili olan öğrenim durumunun iş tatmini üzerinde anlamlı olmasa da bir miktar negatif yönlü etkisi ($\beta = -0,091$; $p = 0,064$) olduğu iddia edilebilir.

Müteakiben, iş tatminiyle ilişkili hipotezlerde önerilmiş ilişkiler hiyerarşik regresyon analizine tabi tutulmuş ve sonuçlar [Table 12](#)'de özetlenmiştir. Hiyerarşik regresyon analizinde modelin uyum değerini gösteren R^2 ve düzeltilmiş (Adj) R^2 değerlerinin değişimi açısından en uygun sonuçlar, hipotezlere konu olmuş tüm değişkenlerin yer aldığı yedinci modelde (Adj $R^2 = 0,529$) çıkmıştır. İş tatmini ile ilişkili olacağı öngörölen yedi değişkenden, gazilerin çalışmaya yönelik “olumlu” görüşlerinin ($H1$), malûliyetin farkındalığı ($H4$) hususu ile mevcut mevzuatın ($H7$) her durumda iş tatmini üzerinde etkili olduğu çıkmıştır. Öngörüye ve tekli regresyon analizinde etkisi çıkmış olmasına rağmen, idarecilerin malûl gazilere karşı destekleyici tutumlarının ($H5$) iş tatminini üzerinde bütüncül olarak istatistiksel etkisi çıkmamıştır. Ayrıca, malûl gazilerin çalışma hayatında karşılaştıkları zorluklar ($H2$) değişkeninin, istatistiksel olarak çok anlamlı olmasa da bir miktar negatif yönlü etkiye sahip olabileceği söylenebilir. İstatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip değişkenlerden, “malûliyetin farkındalığı ($H4$)”, iş tatminini üzerinde istatistiki olarak en güçlü etkiyi gösteren değişken olarak öne çıkmıştır.

İkinci olarak, seçilmiş sekiz demografik değişkenin (*yaş, medeni durum, öğrenim durumu, yaşanılan bölge, çalışılan kurum aidiyeti, görev ünvanı, toplam çalışma süresi, aylık toplam gelir*) gazilerin yaşam

tatminleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuçta iş tatminiyle benzer şekilde; yaş ($\beta = 0,075$; $p = 0,002$), çalışılan işteki görev ünvanı ($\beta = -0,040$; $p = 0,048$) ile aylık toplam gelir ($\beta = 0,143$; $p = 0,000$) değişkenlerinin istatistiki olarak yaşam tatmini üzerinde anlamlı etkileri olduğu çıkmıştır.

Hipotezlerde önerilmiş ilişkiler hiyerarşik regresyon analizine tabi tutularak malûl gazilerin genel yaşam tatminine etki edeceği öngörülen unsurlar irdelenmiş ve sonuçlar [Table 13](#)'te gösterilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizinde en uygun sonuçlar altıncı modelde (Adj R²: 0,396) çıkmıştır. Yaşam tatmini ile ilişkili olacağı öngörülen altı değişkenden; mevcut mevzuat (H9), mevzuatın iyileştirilmesi beklentisi (H10), malûliyet özlük hakları (H12) ve iş tatmini (H13) değişkenlerinin, her durumda yaşam tatmini üzerinde etkili olduğu çıkmıştır.

Table 12

Bağımsız Değişkenlerin İş Tatmini üzerindeki Etkileri

Model	Bağımsız Değişkenler	Model Summary		ANOVA*		Coefficients				VIF
		R ²	Adj R ²	F	β	Std. Error	95,0% CI		p	
							LL	UL		
1	Çalışma Görüşü (H1)	,114	,109	25,788	,399	,078	,244	,553	,000	1,000
2	Çalışma Görüşü (H1)	,122	,114	13,954	,404	,078	,249	,558	,000	1,002
	Çalışma Zorlukları (H2)				-,130	,092	-,310	,051	,160	
3	Çalışma Görüşü (H1)				,405	,080	,248	,563	,000	1,037
	Çalışma Zorlukları (H2)	,123	,109	9,262	-,129	,092	-,311	,053	,163	1,004
	Çalışma İhtiyacı (H3)				-,009	,071	-,148	,130	,900	1,037
4	Çalışma Görüşü (H1)				,272	,060	,153	,391	,000	1,069
	Çalışma Zorlukları (H2)	,517	,507	52,972	-,127	,068	-,262	,008	,065	1,004
	Çalışma İhtiyacı (H3)				,009	,053	-,094	,113	,860	1,038
	Malûliyet Farkındalığı (H4)				,635	,050	,537	,734	,000	1,031
5	Çalışma Görüşü (H1)				,272	,061	,152	,391	,000	1,072
	Çalışma Zorlukları (H2)				-,128	,069	-,263	,008	,065	1,010
	Çalışma İhtiyacı (H3)	,517	,502	42,169	,008	,053	-,097	,113	,876	1,062
	Malûliyet Farkındalığı (H4)				,633	,053	,529	,737	,000	1,148
	İdareci Desteği (H5)				,007	,062	-,114	,129	,905	1,161
6	Çalışma Görüşü (H1)				,271	,061	,151	,391	,000	1,073
	Çalışma Zorlukları (H2)				-,127	,069	-,263	,010	,068	1,013
	Çalışma İhtiyacı (H3)	,517	,502	34,987	,011	,054	-,096	,118	,841	1,095
	Malûliyet Farkındalığı (H4)				,635	,053	,530	,740	,000	1,162
	İdareci Desteği (H5)				,007	,062	-,115	,129	,909	1,161
	Çalışma Arkadaşlarının Tutumu (H6)				-,022	,081	-,180	,137	,789	1,047
7	Çalışma Görüşü (H1)				,273	,059	,156	,389	,000	1,073
	• Çalışma Zorlukları (H2)				-,118	,067	-,250	,015	,082	1,014
	• Çalışma İhtiyacı (H3)				,058	,054	-,049	,165	,289	1,167
	Malûliyet Farkındalığı (H4)	,545	,529	33,415	,575	,055	,467	,682	,000	1,289
	• İdareci Desteği (H5)				-,071	,064	-,198	,055	,268	1,324
	• Çalışma Arkadaşlarının Tutumu (H6)				-,067	,079	-,224	,089	,397	1,077
	Mevcut Mevzuat (H7)				,317	,091	,137	,497	,001	1,454

#strong[ANOVA*] p- Values (Sig.) are < .001.; β and Std. Error are the Unstandardized Coefficients. CI = Confidence Interval. LL= Lower Bound; UL= Upper Bound. VIF: Variance Inflation Factor.

Table 13

Bağımsız Değişkenlerin Yaşam Tatmini üzerindeki Etkileri

Model	Bağımsız Değişkenler	Model Summary		ANOVA*		Coefficients				VIF
		R ²	Adj R ²	F	β	Std. Error	95,0% CI		p	
							LL	UL		
1	Çalışma İhtiyacı (H8)	,023	,018	4,762	-,114	,052	-,217	-,011	,030	1,000
2	Çalışma İhtiyacı (H8)	,256	,249	34,411	-,060	,046	-,152	,031	,192	1,022
	Mevcut Mevzuat (H9)				,548	,069	,411	,684	,000	
3	Çalışma İhtiyacı (H8)	,286	,275	26,533	-,043	,046	-,133	,047	,347	1,040
	Mevcut Mevzuat (H9)				,574	,069	,439	,710	,000	1,041
	Mevzuatın iyileştirilmesi (H10)				,196	,068	,062	,331	,004	1,031
4	Çalışma İhtiyacı (H8)	,291	,276	20,269	-,014	,052	-,117	,090	,794	1,362
	Mevcut Mevzuat (H9)				,586	,069	,449	,723	,000	1,063
	Mevzuatın iyileştirilmesi (H10)				,219	,071	,079	,359	,002	1,115
	Malûliyet Öncesi Özlük Hakları (H11)				-,060	,052	-,163	,042	,249	1,356
	Çalışma İhtiyacı (H8)				-,032	,050	-,130	,066	,518	1,369
	Mevcut Mevzuat (H9)				,420	,073	,275	,564	,000	1,334
5	Mevzuatın iyileştirilmesi (H10)	,372	,356	23,292	,239	,067	,106	,371	,000	1,119
	Malûliyet Öncesi Özlük Hakları (H11)				-,045	,049	-,142	,052	,365	1,361
	Malûliyet Sonrası Özlük Hakları (H12)				,218	,043	,132	,303	,000	1,277
	• Çalışma İhtiyacı (H8)				-,060	,048	-,155	,036	,221	1,401
	Mevcut Mevzuat (H9)				,324	,075	,175	,472	,000	1,507
6	Mevzuatın iyileştirilmesi (H10)	,414	,396	23,043	,215	,065	,086	,344	,001	1,129
	• Malûliyet Öncesi Özlük Hakları (H11)				-,029	,048	-,123	,066	,551	1,372
	Malûliyet Sonrası Özlük Hakları (H12)				,187	,043	,103	,271	,000	1,325
	İŞ TATMİNİ (H13)				,167	,045	,079	,255	,000	1,293

ANOVA*1 p- Values (Sig.) are < .001; β and Std. Error are the Unstandardized Coefficients. CI = Confidence Interval. LL= Lower Bound; UL= Upper Bound. VIF: Variance Inflation Factor.

Table 14

Hipotez Testleri Sonuçları

Hipotezler	Sonuçlar Hiyerarşik Regresyon (β ; p)	Açıklamalar
H1. Malûl gazilerin çalışmaya yönelik düşünce ve inançları, iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,273; 0,000)	Desteklendi.
H2. Malûl gazilerin çalışma hayatında karşılaştıkları zorluklar, iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(-0,118; 0,082)	Desteklenmedi.
H3. Malûl gazilerin çalışmaya mecbur olmaları (çalışma ihtiyaçları), iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,058; 0,289)	Desteklenmedi.
H4. Çalışma ortamındaki paydaşların gazilerin malûliyetlerine yönelik farkındalığı, malûl gazilerin iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,575; 0,000)	Desteklendi.
H5. İdarecilerin çalışma hususlarında malûl gazileri destekleyici tutumları, malûl gazilerin iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(-0,071; 0,268)	Desteklenmedi.
H6. Çalışma arkadaşlarının malûl gazilere karşı genel tutumları, malûl gazilerin iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(-,0067; 0,397)	Desteklenmedi.
H7. Gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatın hükümleri, malûl gazilerin iş tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,317; 0,001)	Desteklendi.
H8. Malûl gazilerin çalışmaya mecbur olmaları (çalışma ihtiyaçları), yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(-0,060; 0,221)	Desteklenmedi.
H9. Gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatın hükümleri, malûl gazilerin yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,324; 0,000)	Desteklendi.

Hipotezler	Sonuçlar Hiyerarşik Regresyon (β ; p)	Açıklamalar
H10. Gazilikle ilgili yürürlükteki mevzuatta yapılacak (değişiklikler) iyileştirmeler, malûl gazilerin yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,215; 0,001)	Desteklendi.
H11. Malûl gazilerin malûliyetlerinden önceki özlük haklarının daha iyi olduğuna yönelik inançları, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(-,029; 0,551)	Desteklenmedi.
H12. Malûl gazilerin malûliyet özlük haklarının daha iyi olduğuna yönelik inançları, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,187; 0,000)	Desteklendi.
H13. Malûl gazilerin işlerinden duydukları tatmin, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkilidir.	(0,167; 0,000)	Desteklendi.

Neticede, 13 hipotez ifadesiyle önerilmiş olan ilişkilerden yedisi istatistiki bulgulara dayanılarak net biçimde desteklenmiştir. Oldukça geniş bir etki alanı olan mevcut mevzuat değişkeninin ($H7$ ve $H9$), her iki bağımlı değişken üzerinde istatistiki olarak anlamlı etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Gazilikle ilgili mevcut mevzuatta beklenen iyileştirmelerin ($H10$) gazilerin yaşam tatminleri üzerinde etkili olduğu çıkmış ve böylece istatistiksel olarak hipotez desteklenmiştir. Ayrıca, idarecilerin çalışma hususlarında malûl gazilere karşı destekleyici tutumları ($H5$) ile malûl gazilerin çalışmaya mecbur olmaları ($H3$ ve $H8$), hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak bağımlı değişkenleri etkilemiyor gibi görünseler de aslında teorik olarak önerilen etkilerin makul olduğu düşünülmektedir. Önerilmiş olan 13 hipoteze ilişkin sonuçlar Table 14'te özetlenmiştir.

Tartışma ve Yorumlar

Malûl gazilerin iş ve yaşam tatminlerini etkileyen hususları araştırmış olan çalışmanın, iş ortamında gazilerin malûliyetlerinin ve bunun etkilerinin diğer çalışanlar tarafından dikkate alınıyor oluşu (*farkındalık*), mevcut mevzuat ile bu mevzuatta yapılması beklenen iyileştirmeler, malûliyet özlük hakları ve iş tatmini konularıyla ilgili dikkate değer bulgular ürettiği düşünülmektedir.

İş tatmini üzerinde teorik etkileri öngörölmüş demografik değişkenlerden yaş, medeni durum (Gause ve ark. 2017), çalışılan işteki görev ünvanı (negatif yönlü) ile düşük olsa da aylık toplam gelir değişkenlerinin istatistiki olarak anlamlı etkileri bulunmuştur. Görev ünvanıyla ilişkili olabileceği düşünülen öğrenim durumunun da iş tatmini üzerinde düşük derecede ve negatif yönde etkili olduğu bulgusu, iyi eğitilmiş gazilerin kendilerine verilmiş ünvan ve görevi çok benimsemediklerini işaret ediyor olabilir.

Gazilerin çalışmaya yönelik olumlu görüşleri, çalışma ortamında malûliyetlerinin diğer çalışanlarca farkındalığı ve mevcut mevzuat hususlarının istatistiki olarak iş tatminini anlamlı biçimde etkilediği bulunmuştur. Ayrıca, istatistiki olarak anlamlı olmasa da iş tatmini üzerinde bir miktar ve negatif yönlü etki göstermiş olan çalışma ortamında karşılaşılan zorluklar konusu, gazilerin çalışma ortamında hangi konularda desteklenebileceği noktasında potansiyel bir araştırma konusu olabilir.

Yaşam tatmini üzerinde teorik etkileri öngörölmüş demografik değişkenlerden yaş, çalışılan işteki görev ünvanı (*negatif yönlü*) ile aylık toplam gelir (*düşük derecede*) değişkenlerinin istatistiki olarak anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur. Mevcut mevzuatın yanında bu mevzuatta iyileştirme yapılması beklentisi, malûliyet özlük hakları ile iş tatmini değişkenlerinin gazilerin yaşam tatminleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı etkilere sahip oluşunun gazilerin yaşam tatminleriyle yasal mevzuatta yapılacak düzenlemeler arasında önemli bir bağlantı olabileceği yönünde yorumlanmıştır.

Teorik Çıkarımlar

Malûl gazilerin çalışmaya ilişkin yaklaşım ve görüşleri genel olarak olumlu çıkmıştır. Ancak; çalışma ortamında karşılaştıkları zorluklar, gazilerin iş tatmini üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olmasa da bir miktar ve negatif yönlü bir etki göstermiştir. Böylece, söz konusu zorlukların gazilerin iş tatminlerini azaltacak bir unsur olabileceği iddia edilebilir.

Malûl gazilerin iş tatminlerinin yaşam tatminleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin çıkmış olması; Akın (2008), Marques ve ark. (2007), Polatçı (2015), Spector (1997) ve Zhang ve ark. (2024)'nın bulgularını destekler niteliktedir.

Myers ve Diener'in (1995) kişinin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayacak kadar paraya sahip olmasının kişinin mutluluğuna yönelik kesin bir gösterge olamayacağına yönelik iddiasının, demografik değişkenlerden aylık toplam gelir değişkeninin yaşam tatmini üzerindeki etkisinin anlamlı ancak düşük derecede çıkmış olmasıyla desteklendiği düşünülmüştür. Ancak, çalışmaya katılanlardan malûliyet özlük haklarının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı yaklaşık %26'dır. Gazilerin yaşam memnuniyetine ilişkin uluslararası araştırmaların bazılarında özlük haklarına ilişkin bulgular bu derecede öne çıkmamaktadır. Örneğin, Zhang ve ark. (2024) istihdamın ve istihdama ilişkin politikaların Çin'deki gaziler üzerinde özlük haklarından daha fazla etkiye sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ek olarak, Myers & Diener (1995) hayatın hangi evresinde bulunduğu ve kişisel hedeflere bağlı olarak paranın önemli olabileceğini iddia etmişlerdir. Bununla birlikte regresyon analizlerinin sonuçları, gazilerin malûliyet özlük haklarının malûliyetlerinden önceki maddi durumlarından daha iyi olduğuna yönelik inançlarının, yaşam tatminlerini tahmin etmede etkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgulardan hareketle, malûl gazilerin maddî haklarının iyileştirilmesini bekledikleri iddia edilebilir. Greenleaf ve Roessger (2017) çalışmalarında geleceğe yönelik iyimserliğin yaşam memnuniyetini arttırdığını ifade etmişlerdir. Bu sonucun, çalışmaya katılan gazilerin maddî haklarına ilişkin beklentileri ile dolaylı bağlantılı olabileceği düşünülmüştür.

Yaşam tatminiyle istatistiksel olarak anlamlı ilişkileri çıkan özlük hakları, mevzuatla ilişkili durum ve beklentiler ile iş tatmini hususları, malûl gazilerin iyileştirme bekledikleri konular olarak değerlendirilmiştir.

Pratik Çıkarımlar

Malûl gazilerin genel olarak çalışmaya yönelik olumlu düşüncelerinin yanı sıra, daha kapsayıcı ve anlayışlı bir çalışma ortamının oluşmasını sağlayacak ortamdaki paydaşların gazilerin malûliyet durumlarının farkında olmaları hususunun malûl gazilerin iş tatmininde anlamlı bir etkiye sahip olduğu çıkmıştır. Bununla birlikte, idarecilerin ve çalışma arkadaşlarının tutumlarının anlamlı etkilerinin bulunamamış olması iletişim ve etkileşim sorunlarının varlığını işaret ediyor olabilir.

Anlamlı derecede olmasa da işle ilgili zorlayıcı durumların malûl gazilerin iş tatmini üzerinde azaltıcı etki yaratma olasılığı çıkmıştır. Bu bulgu, gazinin ilgi ve bilgi eksikliğinin yanı sıra, malûl gazilere verilecek işlerde fiziksel kısıtlılıklarının (*uzuv ve hareket yeteneği kaybı*) öncelikle dikkate alınmasını gerektirir ki böylece gazilerin fiziksel kapasite ve yeteneklerine uygun şartlarda çalışmaları sağlanabilir. Bunun için öncelikle MacLean ve ark. (2018) ile Roy ve ark. (2020) önerdikleri gibi gazilerin çalışma yetenekleri ile ilgilerinin önceden araştırılmasında fayda olacağı düşünülmüştür.

Malûl gazilerin böylesi zorlayıcı ve karmaşık durumlarda idarecilerden ve çalışma arkadaşlarından destek ve anlayış (*empati*) bekledikleri söylenebilir. Başcılar ve ark. (2023) bu olguyu sosyal destek başlığı altında incelemiş ve benzer bulgulara ulaşmışlardır. Son olarak, gazinin çalışma motivasyonunun tam olarak anlaşılması ve bu motivasyonun faydalı yönde geliştirilmesi için çaba gösterilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya konu olan malûl gazilerin sayısına yönelik ilgili kurumlara yapılan yazılı başvurularda “yasal açıdan bu talebin karşılanamayacağı” cevabı verilmiştir. Dernek üyesi malûl gazi sayısına yönelik bilgi talep edilmiş olan Türkiye Harp Malûlû Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneğinden de yanıt alınamamış ve dolayısıyla araştırma evreninin büyüklüğü somut bilgiye dayanılarak belirlenememiştir. Buna rağmen, üç aya yakın bir sürede toplanmış olan 203 adet veri işlenmiştir. Örneklem sadece asker malûl gazilerden oluştuğu için yüksek derecede benzeşiktir. Ayrıca, normal dağılıma ulaşma açısından merkezi limit teoremi 30’dan büyük olan bir örneklem büyüklüğünü genel kabul olarak yeterli görse de 203 katılımcıdan oluşan örneklem malûl gazilerin düşüncelerini ne derecede temsil ettiği konusu tartışma yaratabilir ve bu durum çalışma sonuçlarının genellenebilirliğini etkileyebilir. Çalışmada, gazilerin malûliyet sebepleri ile dereceleri göz ardı edilmiştir. Mevzuatla ilgili ölçek haricindeki ölçeklerin güvenilirlik (Cronbach Alfa) katsayıları, 0,50’den büyük dolayısıyla kabul edilebilir seviyeye yakın çıkmış olsa da çalışmaya özgü olarak geliştirilmiş ve kullanılmış ölçeklerin güvenilirlik ve geçerliliklerinin tespiti hedeflenmemiş ve bu doğrultuda detaylı incelemeler yapılmamıştır. Aynı ölçeklerin daha büyük bir örneklemle daha uygun sonuçlar üretmesi mümkün olabilir.

Gelecek Çalışmalar ve Öneriler

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ile Millî Savunma Bakanlığı görevleri itibarıyla malûl gazilerle etkileşim içindedir. Dolayısıyla, malûl gazilere ilişkin çalışmaların ya bu kurumlar tarafından ya da bu kurumların desteği veya koordinasyonunda yapılmasının çalışmalara değer ve geçerlilik katacağı açıktır. Ancak, gazilerin bu tip çalışmalara katkı verme noktasındaki mesafeli tutumlarının altında, yıllardır konuşulan çoğu sorunun tam olarak çözüme kavuşturulamamış olmasının yarattığı kayıtsızlığın yatıyor olma ihtimalini gözardı etmemek gerekir.

Çoğu katılımcının görüşleri, özellikle malûl gazilerin çalışma hayatına yönelik konularda açık ve kapsamlı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu işaret etmektedir. Hem idareyi hem de gazileri bağlayan açık ve kesin ifadeler içerecek düzenlemeler, malûl gaziler için destekleyici çalışma ortamının oluşturulmasını sağlarken her iki taraf açısından da karşılaşılan zorlukları hafifletecektir.

Yasal düzenlemeler açısından bakıldığında, özellikle gaziliğin tanımı ve tasnifine ilişkin belirsizlik, malûliyet haklarına ilişkin farklı ve sayısı fazla olan mevzuattan kaynaklanan karışıklıklar ve yoruma dayalı uygulama farklılıkları gibi sorunların, malûl gazilerin hayatını olumsuz etkileyen önemli hususlardan olduğu düşünülmüştür. Ayrıca, özlük hakları açısından farklı yasal mevzuata tabi olan muvazzaf askerler ile askerlik yükümlüleri arasında bu noktadan kaynaklanan farklılıkların olabildiğince dengeli ve adil biçimde düzenlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Uluslararası yazına bakıldığında, gazilerin yaşam tatminleri hususunun daha farklı açılardan değerlendirildiği görülebilir. Örneğin Hendrick ve ark. (2024) yaptıkları sistematik literatür taramasında gazilerin öz benlikleri üzerinden hayat kalitelerinin sosyal bağlantılar ve rekabetçi sporun etkisiyle arttığına yönelik bulguları ortaya koymuşlardır. Ayrıca Kim ve ark. (2022) engellilik durumu, açık hava aktiviteleri ve sosyal aktivitelerin yaşam memnuniyetiyle pozitif ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu farklılıklar, diğer ülkelerdeki ortalama sosyo-ekonomik durum, sosyal politika uygulamaları ve sosyolojik gereksinimlerden kaynaklanmış olabilir.

Dolayısıyla, gelecekteki çalışmalarda malûl gazilerin iş ve yaşam tatminlerinin; çalışma ortamı, sağlık sorunları, mevcut mevzuat, özlük hakları ile gelecek beklentilerinden daha geniş kapsamda, daha geçerli ve tartışılabilir sonuçların elde edilebileceği farklı sosyal çevrelerde, daha büyük bir katılımla ve geçerliliği kabul görmüş ölçüm araçları kullanılarak araştırılması önerilir.

Yöneticilere Öneriler

Devletimizin, malûl gazilerin İş ve İşçi Bulma Kurumu eliyle özel sektörde işe yerleştirildiği geçmiş dönem uygulamalarında yaşanan sorunları azaltmak amacıyla ve vefa duygusuyla hayata geçirdiği “malûl gazilerin tamamen kamu kurumlarında istihdamı” uygulamasının temelindeki amacın tüm paydaşlara net bir dille açıklanmasının yerinde olacağı değerlendirilmiştir.

Gazilerin işgücü piyasasına katılımı sonuçlarını iyileştirmeye yönelik stratejiler geliştirilirken, kamu hizmetine atama yapılmadan önce bazı hazırlıkların yapılması gerektiği düşünülmüştür. Bu noktada Davenport ve ark. (2024), MacLean ve ark. (2018), Roy ve ark. (2020) önerileri değerlidir. Buna göre, TSK muvazzaf personeliye kamu hizmetine geçmek durumunda kalan muvazzaf personelin işe yerleştirmede askeri uzmanlık konuları ile askeri ünvanlarıyla paralellik sağlanması hususlarının dikkate alınacağı bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu söylenebilir. Muvazzaf personel olmayan gaziler için ise askerlik hizmetinden önceki işleri ve eğitimlerine en uygun görevlerin belirlenmesi, kamu görevine atanan malûl gazilere verilen işler konusunda yaşanan sıkıntıların azaltılmasını ve malûl gazilerin iş tatminlerinin iyileştirilmesini sağlayabilir.

Görev ünvanı ile öğrenim durumu demografik değişkenlerinin bir miktar da olsa iş tatminini azaltıcı yönde çıkmış olan etkileri, gazilere verilen görevlerin niteliğiyle ilgili bir sorunu işaret ediyor olabilir. Buna göre, gazilere verilecek görevlerin doğru ve uygun biçimde tespit edilmesinin yanında bu işlerin ne üst düzey performans gerektiren ne de çok düşük nitelikte işler olmamasının gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla işinden memnun olamayan gazinin çeşitli bahanelerle işe devamsızlık yapmayı tercih etmesinin çok doğal bir sonuç olabileceği dikkate alınmalıdır.

Özellikle, malûl gazilerin kamu görevine atanmalarında esas gayenin, gazinin sosyalleşmesi yoluyla hayata bağlı kalmasının sağlanması olduğu ve kendilerinden yüksek bir performans beklenmediğinin yazılı mevzuatla desteklenmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, malûl gazilerin diğer sağlıklı bireyler gibi normal haftalık veya günlük mesai süresi yerine esnek çalışma modeline dâhil edilmeleri düşünülebilir. Bunun dışında, işe başlama ve bitiş zamanlarının, trafik ve toplu taşımanın yoğun olduğu saatler gözetilerek düzenlenmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, malûl gazilerin çalışmama tercihlerine karşılık “iş hakkının devri” dışında da çözümler üretilmesi düşünülebilir.

Her ne kadar gazilerin kamu hizmetine atanmaları uygulaması diğer ülkelerdeki uygulamaların birçoğundan daha iyi olsa da Davenport ve ark. (2024) gazilerin çalışmalarına ilişkin mevzuatın destekleyici olması yönündeki önerileri bu konunun farklı ülkelerde de eksik yanlarının olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla, malûl gazilerin istihdamını sağlamaya yönelik özel girişimlerin kurulması ile faaliyetlerinin desteklenmesi ve özel sektördeki çalışma şartlarının da yeniden düzenlenerek devreye alınması yoluyla gazilerin çalışma olanaklarının zenginleştirilebileceği düşünülmektedir.

Hoşoğlu (2005), Kalmuk (2024) ve Yeşilkanat (1999) tarafından da önerildiği gibi genç yaşlarında maruz kaldıkları malûliyetleri sebebiyle bedenleri sağlıklıları bozulan malûl gazilerin psikolojik olarak da sorunlar yaşıyor olmaları ihtimali göz ardı edilmemelidir. Oster ve ark. (2017) tarafından yapılmış literatür taramasında bu sorun; zihinsel, fiziksel ve sosyal açılardan ortaya koyulmuş ve çözüm için demografik ve askeri hizmetle ilgili faktörleri dikkate alan bütünsel bir yaklaşım gerektiği belirtilmiştir. Büyük kısmı bedensel engelli durumunda olan ve ikincil sağlık sorunlarıyla da uğraşan malûl gazilerin özellikle çalışma hayatlarında karşılaştıkları zorluklara karşı verdikleri duygusal tepkilerin birçok durumda doğru biçimde anlaşılamadığı düşünülmektedir. Bu noktada, “hakiki disiplinsizlik” ile “duygusal tepki” durumlarının ayırt edilebilmesi çok değerlidir. Örneğin; gerçekten sağlık sorunları sebebiyle sıklıkla hastaneye giden bir malûl gaziye “hastaneye bu kadar sık gitmene gerçekten gerek var mı, maşallah çakı gibisin, her şeyi kafana bu kadar takma!” diyen bir idareci, malûl gazinin tepkisiyle karşılaştığında şaşırılmamalıdır. Böylesi bir söylem yerine: “Çok sık hastaneye gitmen gerektiğin anlaşılıyor, bizden nasıl bir destek istersin, sana nasıl yardımcı olabiliriz?” benzeri

bir söylemle empatik ve destekleyici bir yaklaşım sergilenebilir. Böylece, kendisini daha iyi hissedecek bir gaziyle olumlu bir iletişim kurulabilir.

“Malûliyet raporunun” yanında çeşitli derecelerde “engellilik raporu” da bulunan malûl gazilerin, iki farklı statünün sahip olduğu hakların kesiştiği noktalarda bazı sorunlar yaşadığı ve dolayısıyla bu ikilik yaratan durumun yasal mevzuat yoluyla düzenlenmesinin bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Örneğin, engelliler engel derecelerine göre gelir vergisi indirimi hakkına sahipken ayrıca bir engellilik raporu ibraz etmeksizin malûl gazilerin böyle bir hakkı bulunmamaktadır. Benzer biçimde malûl gazilerin, engelli çalışanlara engellilik derecesi esas alınarak tanınmış emeklilik haklarından⁴, “malûliyet dereceleri gözetilmeden” daha zor şartlarda emekli olmalarına sebep olmuş olan mevzuat⁵ da bir kısım gazi için sorunlu bir düzenleme olmuştur. Bu iki bariz örnek dikkate alınarak engellilik ve malûliyet mevzuatının bazı hükümlerinin ortaklaştırılması düşünülebilir. Zira çalışmaya katılanların yaklaşık %45’i malûl gaziler ile engellilerin hakları arasında gaziler aleyhine farklılıklar olduğuna inanıyor görülmektedir.

Gelecekte yapılacak yasal düzenlemelerde gazilerin öneri ve dileklerini iletebilecekleri bir iletişim kanalının ilgili kurumlarca açılarak aktif tutulmasına ek olarak, oluşturulacak çalışma gruplarında kamu bürokratlarının yanında mutlaka her statüden (*muavazaf ve askerlik yükümlüleri*) malûl gazinin de temsilci olarak bulunmasının, yapılacak düzenlemelerin kapsayıcılığı açısından önemli olduğuna inanılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, malûl gazilerin iş yaşamlarını da içine alan yaşam tatminlerine ilişkin bulguları ortaya koymayı amaçlamıştır. Malûl kaldıktan sonra hayatları birçok açıdan ciddi biçimde değişmiş ve bazı konularda zorlaşmış gazilerin yeni hayatlarından memnun olup olmadıklarına yönelik hipotezlerin testi sonucunda ortaya çıkan bulguların dikkate değer olduğu düşünülmüştür.

T.C. Anayasasının 61’inci maddesindeki: “Devlet harp ve vazife şehitlerinin yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar, engellilerin korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayacak önemli tedbirler alır.” ifadesinin koruyucu ve pozitif ayrımcılık içeren hususları işaret ettiği açıktır. Prensip olarak, yasa ve diğer mevzuatın Anayasa hükümleriyle uyumlu olması gerekir. Ancak, gerçek hayattaki uygulamaların Anayasanın amir hükmüne ne derecede uyduğunun daha geniş katılımlı bir çalışmayla net biçimde ortaya konması gerekebilir. Mevzuata ilişkin olarak yöneltilmiş olan ve bu iddiayı destekleyeceğine inanılan, “Yasal düzenlemeleri tek bir çatı altında toplayacak ‘Şehitlik ve Gazilik Özel Yasası’ çıkmasının gerekli olduğunu düşünüyorum.” sorusuna yaklaşık %84 oranında “kesinlikle” yanıtının verilmiş olması, Nurdoğan ve Öztürk’ün (2018, s. 32) çalışmalarında ulaşılan sonucu da destekler niteliktedir. Amerika’da gaziler için en iyi üniversitelerden biri olduğu ifade edilen Syracuse Üniversitesinin Gaziler & Asker Aileleri D’Aniello Enstitüsünün (D’Aniello Institute for Veterans and Military Families) yürüttüğü sistematik bir literatür araştırmasında da gelecekteki araştırmaların, savaş gazisi tanımının standart hale getirilmesini sağlaması gerektiği belirtilmiştir (IVMF, 2014).

Malûl gazilerin çalışmaya ilişkin görüşlerinin olumlu görünüyormasına paralel biçimde iş tatminlerinin yaşam tatminleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisi bulunmuştur. Dolayısıyla iş tatmini üzerinde etkili olan değişkenlerin yaşam tatminini de etkilemesi dikkate alınmaya değer bir ihtimaldir. Bu noktadan hareketle, iş tatmini üzerinde istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir etkiye sahip olduğu çıkan “*çalışma ortamında gazinin malûliyetinin diğerlerince farkındalığı*” hususunun, malûl gazilerin yaşam tatminleri açısından da dikkate alınması gerektiği sonucuna da ulaşılabilir. Bu iddia, Martin ve ark. (2023) tarafından yapılmış olan yaşam memnuniyeti üzerinde etkileri olacağı düşünülen engellilik kimliği de dâhil (disability

⁴5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 28’inci madde.

⁵3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun dördüncü maddesinin ikinci fıkrasına yapılan eklemeyle düzenlenmiştir. (Ek cümle: 25/3/2020-7226/6 Md.)

identity) farklı kimliklerin ortaya konulduğu çalışma ile malûl gazilerin sosyal destek beklentilerini ifade eden çalışmaların (Hendrick ve ark. 2024; Kim ve ark. 2022; Pound, 2019) sonuçlarınca da desteklenir niteliktedir.

Malûl gazilerin mutlu bir yaşam sürebilmeleri için uluslararası literatürde de ortaya koyulduğu gibi, çalıştıkları işlerinde mutlu olmalarının sağlanmasının yanı sıra, malûliyetlerinin toplum tarafından farkındalığı ile kendilerini ve ailelerini kapsayan özlük haklarının iyileştirilmesi beklentilerinin dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Etik Onay	Bu çalışma için, Yalova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. (Tarih: 09.01.2024; Sayı: 2023/209)

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.
Ethical Approval	Ethical approval was obtained from Yalova University Social Sciences and Humanities Scientific Research Ethics Committee. (Date: 09.01.2024; No: 2023/209)

Yazar Bilgileri	Hasan Cem Demir (Dr.)
Author Details	¹ Malûl Gazi Emekli Subay, Defterdarlık, Yalova, Türkiye. 0000-0001-7959-7679 hcemdemir@hotmail.com

Kaynakça | References

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. <https://www.aile.gov.tr/syggm/genel-mudurluk/gorevlerimiz/>
- Akın, M. (2008). Örgütsel Destek, Sosyal Destek ve İş/Aile Çatışmalarının Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (25), 141-171.
- Başçılar, M., (2021). *Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin Ve Aile Üyelerinin Yaşam Deneyimleri, Sorunları ve Gereksinimleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Başçılar, M., Güre, M. D. P., & Sakarya, H. (2023). Examination of the relationship between post-traumatic growth and social support and life satisfaction in wounded veterans in Turkey. *Archives of psychiatric nursing*, 47, 10–15. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2023.10.006>
- Başol, O. ve Çömlekçi, M. F. (2020). İş Tatmini Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (2), 16-29
- Bekmezci, M. ve Mert, İ. S. (2018). Yaşam Tatmini Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (8), 166-177.
- Booyesen, C. (2008). *A Study of the relationship between job satisfaction experienced by employees within a retail company and their organisational citizenship behaviour*. (Unpublished Master's Thesis). University Of The Western Cape, RSA.
- Davenport, K. E., Morgan, N. R., Balotti, B. A., Aronson, K. R., & Perkins, D. F. (2024). Underemployment, Compensation Dissatisfaction, Job Turnover, and Salary Change: How Are Post-9/11 Veterans Doing Three Years after Leaving the US Military? *Journal of Veterans Studies*, 10(3), pp. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v10i3.542>
- DeVellis, R. F. (2003). *Scale Development Theory and Applications*. (2nd Ed.). SAGE Publications.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71–75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Gause, L. R., Finn, J. A., Lamberty, G. J., Tang, X., Stevens, L. F., Eapen, B. C., & Nakase-Richardson, R. (2017). Predictors of Satisfaction With Life in Veterans After Traumatic

- Brain Injury: A VA TBI Model Systems Study. *The Journal of head trauma rehabilitation*, 32(4), 255-263. <https://doi.org/10.1097/HTR.0000000000000309>
- George, J.M. & Jones, G.R. (2008). *Understanding and Managing Organizational behavior*, Fifth Edition, Pearson/Prentice Hall, New Jersey.
- Greenleaf, A. T., & Roessger, K. M. (2017). Effectiveness of Care Farming on Veterans' Life Satisfaction, Optimism, and Perceived Loneliness. *The Journal of Humanistic Counseling*, 56(2), 86-110. <https://doi.org/10.1002/johc.12046>
- Haybron, D.M. (2007). Life satisfaction, ethical reflection, and the science of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8, 99-138.
- Hendrick, A., Binks, E., Ferguson, N., & Di Lemma, L. (2024). Unveiling the Influence of Competitive Sports on the Sense of Self and Identity of Disabled Veterans: A Systematic Review and Mixed-Methods Synthesis. *Identity*, 24(3), 194-212. <https://doi.org/10.1080/15283488.2024.2346257>
- Hill & Ponton, (2024). *Navigating the Civilian Workplace*. (April 10, 2024). <https://www.hillandponton.com/resources/navigating-the-civilian-workplace/>
- Hopman, W. M., Thompson, J. M., Sweet, J., VanTil L., VanDenKerkhof, E.G., Sudom, K., Poirier, A., and Pedlar, D. (2015). Multivariate assessment of health-related quality of life in Canadian Armed Forces Veterans after transition to civilian life. *Journal of Military, Veteran and Family Health*. 1:2, 61-70. <https://doi.org/10.3138/jmvfh.2986>
- Hoppock, R. (1935). *Job Satisfaction*, Harper and Brothers, New York.
- Hoşoğlu, H. (2005). *Malul gazi subay ve astsubayların kariyer planları ve çalışmaperformansları*. (Yayın No. 186394). [Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- International Federation of Social Workers (IFSW). <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- (IVMF): Institute for Veterans and Military Families at Syracuse University, "Research Brief: "The Impact of Sport and Physical Activity on the Well-Being of Combat Veterans: A Systematic Review"" (2014). Institute for Veterans and Military Families. 279. <https://surface.syr.edu/ivmf/279>
- Judge, T. A., Locke, E. a., Durham, C. C & Kluger, A. N. (1998). Dispositional Effects on Job and Life satisfaction: The Role of Core Evaluations. *Journal of Applied Psychology*, 83 (1), pp. 17-34. DOI: 10.1037/0021-9010.83.1.17
- Kalmuk, J. (2024). *Malul gazilerin deneyimlerinin orduda sosyal hizmet bağlamında, sağlamlılık ve hegemonik erkeklik açısından değerlendirilmesi*. (Yayın No. 874779). [Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karataş, K., Aslan, H. ve Başçılar, M. (2019). Hopelessness and Satisfaction With Life Among Disabled Veterans. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 1-18.
- Kim, H., Kim, J., Lee, J., & Kim, J. (2022). Leisure Types, Coping, Happiness, and LifeSatisfaction among Veterans. *American journal of health behavior*, 46(3), 209-217. <https://doi.org/10.5993/AJHB.46.3.1>
- Locke, E.A. (1976). The Nature and Causes of Job Satisfaction. In: Dunnette, M.D., Ed., *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*, Vol. 1, 1297-1343.
- MacLean, M.B., VanTil, L., Sweet, J., Poirier, A., and McKinnon, K. (2018). Factors associated with work satisfaction among Veterans. *Journal of Military, Veteran and Family Health*.(4) 1, 33-41. <https://doi.org/10.3138/jmvfh.2017-0013>
- Marques, S.C. & Pais-Ribeiro, J.L., Lopez, S.J. (2007). Validation of a Portuguese Version of the Students' Life Satisfaction Scale. *Applied Research in Quality of Life*. 2. 83-94. <https://doi.org/10.1007/s11482-007-9031-5>
- Martin, J., Martin, A., Snapp, E., & Dehghan, F. (2023). Wounded warriors: Multiple identities, physical activity and life satisfaction. *Acta Universitatis Carolinae: Kinanthropologica*, 59(1), 5-17. <https://doi.org/10.14712/23366052.2023.1>
- Mercer, D. (1997). Job Satisfaction and the Secondary Headteacher: The Creation of a Model of Job Satisfaction. *School Leadership & Management*, 17, 57-67.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6 (1), 10-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>
- Nurdoğan, A. K. & Öztürk, M. (2018). Şehit Yakınları Ve Gazilerin Sosyal Dışlanmışlık Algısı Ve Yaşam Kalitesi. *İş ve Hayat*, 4 (7), 19-50.
- Oster, C., Morello, A., Venning, A. et al. (2017). The health and wellbeing needs of veterans: a rapid review. *BMC Psychiatry* 17, 414. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1547-0>
- Polatçı, S. (2015). Örgütsel Ve Sosyal Destek Algılarının Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi: İş Ve Evlilik Tatmininin Aracılık Rolü. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 25- 44.
- Pound, T. (2019). Measuring Veteran Well-Being. Charlottetown PE: Research Directorate, Veterans Affairs Canada. *Research Directorate Data Report*. 8 April, 2019. <http://publications.gc.ca/site/eng/9.884358/publication.html>
- Pride Industries, (n.d). *Jobs for Disabled Veterans*. <https://www.prideindustries.com/work-with-pride/who-we-support/jobs-for-disabled-veterans>
- Roy, D., Ross, J., & Armour, C. (2020). Making the transition: How finding a good job is a risky business for military Veterans in Northern Ireland. *Military Psychology*, 32(5), 428-441. <https://doi.org/10.1080/08995605.2020.1785805>

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141–166.
- Seligowski, A.V., Pless Kaiser, A., King, L.A., King, D.W., Potter, C. and Spiro III, A. (2012), Correlates of Life Satisfaction among Aging Veterans. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 4: 261-275. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2012.01073.x>
- Spector, P. E. (1997). *Job satisfaction: Application, assessment, causes and consequences*, Thousand Oaks, CA, Sage Publications, Inc.
- Swanepoel, B., Erasmus, B., Van Wyk, M. and Schenk, H. (2003). *South African human resource management: theory and practice*. Cape Town, South Africa. Juta Academic.
- Türkiye Harp Malûlû Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneği. <https://www.sehitgazi1915.org/>
- Veenhoven, R. (2000). "The four qualities of life: Ordering concepts and measures of the good life", *Journal of Happiness Studies*, 1, ss. 1-39.
- Voya Financial. (Mart 2024). *Disabled Veterans and employers: moving from surviving to thriving*. <https://www.voya.com/page/veterans-disabilities>
- WHOQOL. (2012). The World Health Organization Quality of Life (WHOQOL) Programme on Mental Health, WHOQOL User Manual. <https://www.who.int/tools/whoqol>
- Yalçın, B. (2018). *Algılanan örgütsel destek ve sosyal desteğin yaşam tatminine etkisi: TSK mensubu rütbeli gaziler üzerinde bir araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilkanat, S. (1999). *Olağanüstü Hal Bölgesinde askerlik yapan ve organ kaybı yaşayan malul gazilerin psikososyal tepkilerinin incelenmesi*. (Yayın No. 99520). [Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Zhang, Q., Wang, Y., Lin, Y. et al. From Handouts to Empowerment: Impacts of Policy Subsidies and Employment Support on the Well-Being of Disabled Veterans. *J Happiness Stud* 25, 110 (2024). <https://doi.org/10.1007/s10902-024-00809-9>
- 1053 Sayılı Vazife Malullüklerinin Nevileri İle Dereceleri Hakkında Nizamname.
- 2330 Sayılı Nakdi Tazminat Ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun.
- 2847 Sayılı Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Emekli Uzman Erbaşlar, Harp Malulû Gaziler, Şehit Dul Ve Yetimleri İle Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanun.
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.